

# नैपालको पहिलो बौद्ध मासिक आनन्दभूमि

२०८७ मिति पुनिः— माघ महिना वर्ष ३८  
ब.सं. २५५४

अंक ९  
ने.सं. ११३१

The Ananda Bhoomi (Year 38, Vol. 9)  
A Buddhist Monthly :Janauary/Feb 2011

प्रमुख सल्लाहकारः  
भिक्षु कुमार काश्यप महास्थाविर (प्रमुख, आ. कु. वि.)  
भिक्षु मेती महास्थाविर (अध्यक्ष, आ. कु. वि. संस्था)

सल्लाहकारः  
भिक्षु धर्ममूर्ति (सचिव, आ.कु.वि.)

ब्यवस्थापक  
भिक्षु सरणकर

आनन्द कुटी विहार, ४२७९४२०

वितरण तथा अर्थ  
भिक्षु पियदस्ती, भिक्षु नारद

लेखा व्यवस्थापनः  
भिक्षु प्रज्ञारत्न, सुरेश महर्जन  
स्वयम्भू

आवरण डिजाइन/भित्री सेटिङ्  
विनोद महर्जन

सम्पादक/प्रकाशन संयोजकः  
कोण्डन्य

बुद्ध विहार भृकुटीमण्डप, ४२२६७०२

## वितरणार्थ सहयोगीहरः

बुद्धजयन्ती समारोह समिति (श्रीघ.), शाक्य वाच शप-बनेपा,  
आ. इन्द्रावती, सुश्री वीणा कंसाकार, सुश्री शकुन्तला प्रधान, श्रीमती केशरी  
वज्राचार्य, सुवर्णमुनि शाक्य (भैरहवा), नरेश वज्राचार्य, विद्यादेवी शाक्य  
(बुटवल), याम शाक्य (वेनी), सर्जु वज्राचार्य/देवेन्द्र शाक्य (पाल्पा),  
उत्तमामान बुद्धाचार्य (पोखरा), कृष्णप्रसाद शाक्य (बागलुङ), विजय गुरुङ  
(लमजुङ), ।

## मुद्रणः

आईडियल प्रिन्टिङ प्रेस  
ग्वार्को, ललितपुर, फोन: २९२०२३५

## प्रकाशकः

आनन्दकुटी विहार  
आनन्द कुटी विहार, स्वयम्भू, फोन: ४२७९४२०  
का.जि.द.नं. ३४/०३४/०३५/मक्षेहुनि.द.नं. ७/०६१/६२

## बुद्धवचनामृत



मधुव मञ्ज्रती बालो – याव पापं न पच्चति ।  
यदा च पच्चति पापं – अथ बालो दक्खिं निगच्छति ॥

अर्थात् : पापको फल भोग्नु नपेसम्म मूर्खले आफूले गरेको  
खराब कामलाई महजस्तो ठान्दछ, तर पापको फल भोग्नु पर्दा  
दुःखित हुन्छ ।

पापयागु फल मवःतले मूर्ख थःम्ह यानागु पापयात  
कस्तिसमान भालणः च्वनी, तर गुखुनु पापयागु फल भोग  
यायेमाली उखुनु तिनि उम्ह मूर्ख दुःखी जुइ ।

As long as the evil deed done does not  
bear fruit, the fool thinks it is like honey; but  
when it ripens, then the fools suffers grief.

- धम्मपद, ६९

## सम्पर्क कार्यालय

## आनन्द भूमि

आनन्द कुटी विहार संस्था, पो.ब.नं. ३००७, काठमाडौं ।

फोन: ४२७९४२०

E-mail : [anandakutivihar@gmail.com](mailto:anandakutivihar@gmail.com)  
[anandakutivihar@ntc.net.np](mailto:anandakutivihar@ntc.net.np)

वार्षिक रु. १५०/-

एकप्रति रु. १५/-

वार्षिक ग्राहक बनी सहयोग गरौं ।

नेपाल र नेपाली समुन्नत भविष्य

निर्माणको जिम्मा हामी नेपालीकै हो ।

त्यसैले हामीमा भएको अपार क्षमताको

सदुपयोग गराँ ।



नेपाल सरकार  
सूचना तथा संचार मन्त्रालय  
**सूचना विभाग**

## सम्पादकीय



# व्यावसायिकीकरण नहोस् दुर्लभ प्रवृज्या-संस्कार

मानव सभ्यताको विकाससँगै मानिसका लागि धर्म, समाज, अर्थजस्ता दैनिक जीवनसित निरन्तर आवश्यकता रहन प्रकृया जरुरत परेको थियो । आवश्यकता नै आविष्कारको जननी हो भने भौं दैनिक जीवनलाई निरन्तरता दिन मानव समुदायलाई परिस्कृत, सुरक्षित, परिमार्जित तुल्याउन धार्मिक मूल्यमान्यताले अहं भूमिका निभाउँदै आएको छ । मानिसको जन्मदेखि मृत्युपर्यन्त अनेकन संस्कार पद्धति हुन्छन, जुन संस्कार धर्म र समाजबाट परिचालन भइरहेको हुन्छ । संस्कार-कर्म स्वयं अपरिवर्तनीय हुनसक्दैन, समयपरिस्थितिअनुकूल मानव समुदायले संस्कार-कर्म विधिलाई परिवर्तित स्वरूपमा मात्र होइन, वैकल्पिक व्यवस्थापनार्थ समेत संस्कार पद्धतिको अनुशरण हुँदैआएको वा भइरहेको देखिन्छ ।

वस्तुतः कुनैपनि धार्मिक वा सामाजिक संस्कार पद्धतिले मानव समुदायमा युग्मौ युग्मदेखि जरो गाडेको हुन्छ । त्यसैले कुनैपनि संस्कारलाई त्यागी विकल्पमा नयाँ संस्कार अपनाउन चाहेर पनि सहज हुनसक्दैन । समाजले केही भन्नान्, समाजबाट अपहेलित हुनुपर्ला आदि मनोवैज्ञानिक, सामाजिक, धार्मिक दबावमूलक मानसिकताका कारण मानिसले चाहेर पनि आफूलाई परिवर्तन गर्न सकिरहेका हुँदैनन् । आज भौतिक विकाससँगै समग्र आर्थिक जीवनस्तरमा देखिएको बहुआयामिक परिवर्तनको प्रभावले विश्वका जुनसुकै धर्म, सामाजिक परिवेश, मूल्यमान्यता, संस्कार-पद्धति, जीवन-पद्धतिमा नै विश्वव्यापीकरणके रूपमा परिवर्तन, परिवर्द्धन, परिमार्जनको स्थिति पैदा गरिदिएको छ । यस आयामिक परिवर्तन प्रवाहसँगै संस्कार परिवर्तनको गतिशील प्रवाहमा नेपाल पनि अछुतो रहने कुरै भएन ।

जहाँसम्म नेपाली बौद्ध-जनजीवनको सवाल छ, विशेषतः नेवार समुदायको संस्कार-पद्धति छ, त्यसमा पनि आयामिक परिवर्तनका लहरहरू भयाङ्गिदै गएको मान्न सकिन्छ । कुनैपनि बालबच्चा नानीहरू ढूलो हुँदै गएपछि कयूता बिङ्गु-वरे छुइगु-छ्यवर-ब्रतबन्ध संस्कार वा इही यायेगु (बेल विवाह), बाहा तयेगु (गुफा राख्ने संस्कार) कर्म गरिन्छ । बल्ल त्यसपछि सामाजिक विवाह संस्कारको लागि मान्य हुनसक्छ । आजभोलि यी यावत संस्कारहरूको विकल्पमा दुर्लभ प्रवृज्याअन्तर्गत अल्पकालीन वा अस्थायी श्रामणे-प्रवृज्या धारण, अल्पकालीन अनागारिका वा ऋषिनी-प्रवृज्या बारे रचनात्मक समाचारजन्य क्रियाकलाप क्रमिकरूपमा बढ्दै गएको देखिन्छ । निश्चय पनि नेपालमा थेरवाद बुद्धधर्म वा बुद्धशासनको पुनर्जागरणपश्चात् ८० वर्षको इतिहासमा थेरवाद बुद्धशासनिक संस्कार-पद्धतिले नयाँ फड्को

मार्दैछ । नौलो आयामिक संस्कारलाई जनमानसभित्र रचनात्मक प्रभाव पार्ने कार्य भइरहेको छ । वैकल्पिक बाटोको रोजाइमै किन नहोस् दुर्लभ प्रवृज्या-संस्कार-पद्धति जनसरोकारको विषय भएको बुद्धशासनिक सुखकर विषय हो । अन्तरजातीय विवाह, आर्थिकभार कम, समयको बचत, तडकभडकताको कमी, सहजीकरणजस्ता रचनात्मक तवरका कारण दुर्लभ प्रवृज्या संस्कार लोकप्रियोन्मुख्य भइरहेको मान्न सकिन्छ । अपवादको रूपमा दुर्लभ प्रवृज्या वा ऋषिनी संस्कारद्वारा संस्कारित गराइसकेपछि पनि खर्चिलो भड्किलो भोजभतेरलाई काखीच्यानेहरू नभएका होइनन्, यो द्वैध चरित्रलाई त्याग्न नसकेको लक्षण हो ।

विशेषतः दुर्लभ प्रवृज्यासँगै नैतिक शिक्षामा जोड दिने विधिव्यवहार चाहे बाल शिविरका रूपमा ध्यानसाधनातिर उत्पेरित गर्ने वा परियति शिक्षातर्फ आकर्षित गरेर होस, बाल-मनोविज्ञानमा सकारात्मक परिवर्तनका कारणले पनि दुर्लभ प्रवृज्या-संस्कार विकसित हुँदैछ । सकारात्मक एवं रचनात्मक परिवर्तनमुखी प्रवृज्या-संस्कार जति लोकप्रिय हुँदैछ, त्यसैअनुरूप समाजमा जरा गाड्दै गएको छ । तर यस संस्कारलाई प्रयोगित वा लोकप्रियताको नाउँमा दुर्स्पर्योग नहोस् भन्नेतर्फ सम्बन्धित भिक्षु, अनागारिका, बुद्धविहार, संघसंस्थाहरू सजगतापूर्ण तवरले चनाखो हुनु अत्युत्तम हुनेछ । बेलैमा उचित ध्यान केन्द्रित गर्न नसकिए फगत कर्मकाण्डय संस्कार-कर्ममा सीमित हुन गएमा भने आजको जनजिप्रोको भाषामा भन्नुपर्दा व्यावसायिकीकरण (Commercial Trend) हुँदै जान धेरै समय लाग्दैन । यसउसले वैकल्पिक संस्कार पद्धतिअनुरूप प्रचलनमा देखिदै, अगाडि बढ्दै योटा आयामिक रचनात्मक संस्कार पद्धतिको रूपमा पृथक चिनारी पाइसकेको दुर्लभ प्रवृज्या-संस्कारलाई निश्चित नीतिनियम, पद्धति, अनुशासनको दायराभित्र समेटी अभ यसलाई के, कसरी व्यापकता दिँदैजाने हो त्यातिर सम्बन्धित निकाय सबैको ध्यानाकर्षण हुनु अत्यन्त आवश्यक छ । जे गरे नि हुने, जसरी गरे नि हुने भनी धार्मिक संवेदनशीलताको गम्भीरतालाई बेवास्ता गरी आफू अनुकूल, आफू सुहाउँदो यस्ता संस्कारलाई ढाल्ने प्रयास गरिए, योटै संस्कार-कर्ममा समेत अराजकता भ्याङ्गिदै जाने हुन्छ, यसरी एकरूपताको कमीले त्यसलाई निरन्तरता दिन सहज होइन, बरु असहज परिस्थिति प्रत्यूत्पादक सिद्ध भइदिन्छ । अतः दुर्लभ प्रवृज्या-संस्कारलाई धर्मको मर्मअनुरूप अघि बढाउन हामी सम्बद्ध सबैले धार्मिक जिम्मेदारीपनलाई बोध गरौ ।

## विषय-सूचि

क्र.सं.	विषय	लेखक	पृष्ठ
१.	रिसले वैरभाव शान्त हुँदैन	संघउपनायक भिक्षु अश्वघोष महास्थविर	५
२.	धर्मको सार	सत्यनारायण गोयन्का	७
३.	बुद्धधर्मको विकासमा गुरुङहरूको योगदान	तिलक मान गुभाजु	१०
४.	बुद्ध बारे बाबुराम	डा. बाबुराम भट्टराई	१४
५.	लघुसमीक्षा	सायमि के. रवि	१६
६.	कर्म विपाक-ज्ञानविना विकास असम्भव	शिशिल चित्रकार	१९
७.	चतुरार्थ सत्य-२	दुण्ड बहादुर वज्राचार्य	२१
८.	पं. बद्रिरत्न वज्राचार्यको संक्षिप्त जीवनी	अष्टमुनि गुभाजु	२४
९.	पं. बद्रीरत्न वज्राचार्यया सफू धलः	फणीन्द्ररत्न वज्राचार्य	२६
१०.	दान पारमिता	आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप	२८
११.	बौद्ध गतिविधि		३०

## सम्भनुहोस्

### सुरक्षित बचत, उच्च प्रतिफल एवं सरल कर्जाको लागि राजधानी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.

संस्थाद्वारा निर्धारित व्याजदर

निक्षेपतर्फ

१. बचत खाता	व्याजदर	९%
२. मुद्दती खाता	त्रैमासिक	एकमुष्ट
६ महिना	९.५०%	९०%
१ वर्ष	९२%	९२.५०%
२ वर्ष	९२.५०%	९३%
३ वर्ष	९३%	९४%
३ वर्षभन्दा बढी अवधिको लागि आपसी समझदारीमा व्याजदर तय गरिनेछ।		
२ वर्षभन्दा बढी अवधिको लागि रु. २ लाखभन्दा बढी रकम राखेमा मासिक रूपमा ९३% का दरले ब्याज प्रदान गरिनेछ।		

३. दोब्बर भुक्तानी योजना

यस योजनाअन्तर्गत ५ वर्ष मुद्दतीमा सँवाको एकमुष्ट दोब्बर भुक्तानी गरिनेछ। यसमा लाग्ने ब्याज कर संस्थाले ब्याहेरिदिने छ।

४. ज्येष्ठ नागरिक पेन्सन योजना

यस योजनामा सरिक हुनेलाई प्रत्येक महिना तोकिएको निर्धारित रकम प्रदान गरिनेछ, साथै दशै खर्चको रूपमा एक महिना बराबरको थप रकम समेत प्रदान गरिनेछ र यसमा लाग्ने व्याज कर संस्थाले ब्याहेरिदिने छ।

ऋणतर्फ

व्याजदर

१. विभिन्न कर्जा ९९%

२. व्यवस्थापन शुल्क ३%

(भुक्तानी म्यादभित्र चुक्ता गरेमा १% फिर्ता हुने)

३. मुद्दती रसिद घितोमा प्रदान गरेको व्याजदरमा २% थप ब्याज दिइनेछ।

**राजधानी बचत तथा ऋण  
सहकारी संस्था लि.**

बागबजार, काठमाडौं ३१, फोन : ०१-४२९९२५२

## रिसले वैरभाव शान्त हुँदैन



संघउपनायक भिक्षु  
अशवघोष महास्थिर

आजको युगलाई वैमनष्पूर्ण युग भन्नु अत्यक्ति नहोला । किनकी कहि कतै शान्त छ भन्ने कुरा सुन्न पाईदैन । जताततै महात्वाकांक्षी इर्ष्याका कारण परस्परमा षड्यन्त्र र अविश्वासको वातावरण छाएको छ । कतै पनि शान्ति छैन । बुद्धको पालामा पनि शान्तिको वातावरण त्यति थियो जस्तो लाग्दैन । किनकी बुद्धले उच्च शान्तिको लागि नभै नहुने मैत्रीगुण र अल्पेक्ष गुणधर्मको उपदेश दिनुभएको थियो । मैत्री चित्त हुँदाखेरी अरुको अहित र हानी हुने (मनैदेखि) कल्पना गर्दैन रे । यसको विपरीत अमैत्री र महत्वाकांक्षी व्यक्तिले ठूलो अनर्थ गर्नसक्छ, फूट ल्याउन सक्छ ।

बुद्धले स्थापना गर्नुभएको भिक्षु संघमा शाक्य कुलको देवदत्त नामको भिक्षुको ठूलो स्थान थियो । उनी प्रभावशाली व्यक्तित्व थिए । तर उनको महत्वाकांक्षा र पदलोलुपताले गर्दा उनले पतन हुने काम गर्न थाले । उनले चिन्तन गर्न थालेधैरे मानिसहरूले बुद्धलाई र सारिपुत्र तथा मौदगल्यायन प्रमुख शिष्यहरूको मात्र सम्मान गर्दैन, दान गर्दैन, मलाई वास्त्रे गर्दैनन् । उको मन ईर्ष्याले पोलेको थियो । अब के गरेर अरुको ध्यान आफूकहाँ आकर्षित गर्न सकिन्छ भनेर सोच्न थाले । आफू शुद्ध र आचरणनिष्ठ हुँ भन्ने देखाउन उनले बुद्धकहाँ गएर भने भिक्षुहरूको लागि नयाँ कडा नियम बनाउनु पन्यो जस्तै कि (क) भिक्षुहरू जङ्गलमा बस्नुपर्छ, विहारमा (घरमा) बस्नु हुँदैन । (ख) भिक्षाटन गरेर मात्र जीविका गर्ने, अरुले दान दिएका भोजन नगर्ने, (ग) मसानमा र धुलोमा फ्याँकेको कपडा बढुलेर चीवर वस्त्र लगाउने, श्रद्धावानहरूले दान दिएको वस्त्र नलगाउने । (घ) माछा मासु नखाने, शाकाहारी हुने आदि ।

भगवान् बुद्धले देवदत्त भिक्षुको प्रस्तावलाई अव्यावहारिक र षड्यन्त्र भनी बुझेर उनलाई भन्नुभयो- इच्छा हुनेहरू जङ्गलमा बसेपनि हुन्छ, विहारमा बसेपनि हुन्छ । शाकाहारी बन्न चाहे पनि आ-आफ्नो खुसी र अरुले पकाएर दिएको खाए पनि हुन्छ । मसानमा फालिराखेको कपडाको वस्त्र लगाए पनि हुन्छ र अरुले दान दिएको लगाए पनि हुन्छ । कुनै आपति छैन । बुद्धले देवदत्तलाई चेतावनी दिँदै भन्नुभयो- संघलाई अप्यारो हुने र संघमा फूटहुने खालको नीति लागू गर्ने कोसिश नगर्नु यस्तो चालले तिप्रो भलौ हुने छैन, संघलाई पनि राम्रो हुने छैन । अव्यावहारिक नियमको कुरा नउठाउनु ।

त्यसपछि देवदत्त भिक्षुहरूकहाँ गएर भन्न थाले- हेर

साथीहरू, मैले धार्मिक नियम बनाउन पर्छ भनी प्रस्ताव राखेको थिएँ, तर बुद्धले तिरस्कार गर्नुभयो । मैले राखेको प्रस्ताव साथीहरूलाई कस्तो लागेको छ ? राम्रो छ कि छैन ?

कच्चा बुद्धि भएको एक समूहले राम्रै प्रस्ताव राख्नुभएको हो, किन बुद्धले तिरस्कार गर्नुभएको होला । यो त बुद्धले ठीक काम गर्नुभएन भने । देवदत्तको नयाँ नीति प्रस्ताव भिक्षु जीवनको लागि एकदम उपयोगी र ठीक नियम हो । हामी देवदत्तको पक्षमा छौं भनेर अपरिपक्व अदूरदर्शी बुद्धि भएका एक समूह फुटेर गयो ।

उनीहरूले बुद्धलाई मार्न समेत अनेक षड्यन्त्र गरेका थिए, तर असफल भए । बुद्धले भन्नुभयो- देवदत्तले संघ भेद गरेर पतन हुने काम गरेको छ । गर्न हुने भेद ल्याएर भिक्षु संघमा फूट ल्याएर नराम्रो काम गन्यो ।

केही समयपछि भगवान् बुद्धले सारिपुत्र र मौदगल्यायन शिष्यहरूलाई भन्नुभयो- देवदत्तको हा-हामा लागेर गएका भिक्षुहरू, मैत्रीपूर्वक पूर्वाग्रहहित भई ठण्डा दिमाले विचार गर । पछि पश्चाताप गर्न नपरोस् । बुद्धको शिक्षालाई छोड्न नपरोस् । देवदत्त महत्वाकांक्षी हुन् । राम्रा विचारका होइनन् । बुद्धलाई पनि मार्न खोजे व्यक्ति हुन् । जाज बुद्धकहाँ गएर क्षमा माग अनि तिमीहरूको भलौ हुन्छ । फुटेर गएका भिक्षुहरूले महसुश गरे- फुटेर आएको ठीक भएन । एकतामै सुख छ । “सुखा संघस्स सामग्री” भनेर गएर क्षमा मागी भिक्षु संघमा सम्मिलित भए । देवदत्त र एक दुईजना उनका चेलाहरू मात्र फुटेरै बसे ।

बुद्धले उत्तर दिनुभयो खेतमा धान रोप्दा खेरी घाँस पनि उग्रेर आउँछ । त्यस्तै घाँस जस्तै देवदत्तजस्ता भिक्षुहरूको पनि प्रादुर्भाव हुन्छ । म त मार्गदर्शक मात्र हुँ, कसैलाई तह लगाउने जिम्मा मैले लिएको छैन । उसले गरेको पाप उसैले भोग्नुपर्छ ।

मैत्रीभाव र उपेक्षा मात्र औषधी हो । अरु उपाय छैन । अरुप्रति स्नेह र माया हुने गुणलाई नै मैत्री भनिन्छ । ऋष र धृणाविरुद्ध र प्रतिशोध भावना नआउने बानीलाई नै मैत्री भनिन्छ । अर्को भाषामा भन्ने हो भने अरुको वित्त नदुख्ने बोली बोल्नु र काम गर्नुलाई पनि मैत्री भनिन्छ । शान्तपूर्वक जीवन बिताउनका लागि मैत्री चित्त अचुक औषध भने पनि हुन्छ । यो अम्यास गरेर अनुभव र बुझनुपर्ने कुरा

हो । यस कुरा बुद्धनको लागि एउटा घटना प्रस्तुत गर्दछु ।

परस्पर कटूर विरोधी र शत्रुभावना राख्ने दुईजना मन्त्रीहरू थिए । यी आजभोलिका मन्त्रीहरू होइनन् । बुद्धकालीन राजा कोशल नरेशका दायाँ बायाँ हातको रूपमा रहेका दुई जना मन्त्रीहरूको बीच भएको शत्रु भावनाको कुरा गर्दैछु । यी दुबैजना मन्त्रीहरू कोशल राजाका सल्लाहकार थिए । तर मानिसहरूको चरित्र विचित्रको हुँदोरहेछ । ईर्ष्या र द्वेष चित्तले ठाउँ लिएपछि मानिसहरूलाई बहुला नै बनाइदिंदो रहेछ । अरूलाई अर्तिबुद्धि र सल्लाह दिन जाने तापनि आफूलाई अर्ति र सल्लाह दिनुपर्न बेला बुद्धि नै हराउने रहेछ । परस्पर भेद, कलह ईर्ष्या र द्वेषको कारणले उनीहरू एकले अर्कोलाई बिगार्न र खुट्टा तान्ने कुर्कमहरूको खोजी गर्दै हिँड्दा रहेछन् । कोशल राजाका मन्त्रीहरू पनि यस्तै खालका रहेछन् । एकले अर्काको खुट्टा तान्ने र आफू मात्र माथि पुग्ने धुनमा मस्त थिए दुबै । मन्त्रीहरूको चरित्रबारे कोशल राजालाई राम्रै ज्ञान थियो । उनले नराप्तो चरित्रबारे कोशल राजालाई राम्रै ज्ञान थियो । उनले नराप्तो चरित्रलाई हटाई दुबैजना मन्त्रीहरूलाई मिलाउन प्रयत्न नगरेका पनि होइनन् । तर सबै व्यर्थ । राजालाई भने दुबै मन्त्री नभई नहुने । तर दुबै आगो र पानी बनिरहेको कारणले राजा दिक्क हुन पुगे । अन्तमा राजाले निर्णय गरे “यी दुबै मन्त्रीहरूको बीचमा भइरहेको शत्रुताको भावनालाई मित्रतामा बदल्नका लागि बुद्धाहेक अरु कसैले सबैदैन ।” यस्तो विचार गरेर राजा बुद्धसमक्ष आफ्ना मन्त्रीहरूको शत्रुताले गर्दा उभिएको आफ्नो दुखको कुरा पोख्न पुगे ।

गौतम बुद्ध राजाको कुरा सुनिसकेपछि भोलिपल्ट बिहानै एकजना मन्त्रीज्यूको घरमा जानुभयो । भोजनपछि बुद्धले उपदेश दिँदै भन्नुभयो- “मन्त्रीज्यू, मानिसको मनमा द्वेषभाव रहन्जेल ऊ कहिले पनि राम्ररी सुल सक्दैन । उसको मनमा शान्ति पनि हुँदैन । किनभने आफूलाई मन नपरेको व्यक्तिको सम्फना आउने बित्तिकै रीस उठन थाल्छ । बदला लिने इच्छाले उसको शरीर तातेर शरीर नै भारी हुन थाल्छ । शत्रु भावको कारणले उसको मनमा पीर र चिन्ता हराउँदैन । मनमा आनन्दले ठाउँ लिन सक्दैन । तर सँचिको सुखी जीवन जिउने हो भने आफूलाई चिन्ताबाट मुक्त गराउन सक्नुपर्छ । मैत्री चित्तसहितको मानिसले जहाँ गए पनि मित्र र साथी भेट्टाउन सफल हुन्छ । त्यसैले उसको जीवन भय

त्रासरहित भइ आनन्दमय हुनेछ ।

तथागतको उपदेश सुनेर मन्त्रीको कठोर मन परिलयो । त्यो मन्त्रीले विचार गन्यो- “बुद्धले त मलाई नै ताकेर उपदेश दिनुभएको रहेछ मेरो अर्को मन्त्रीसँग वैरभाव भइरहेको कुरा बुद्धले थाहा पाउनुभयो होला । साँच्चै नै हामी दुईबीचको शत्रुताले गर्दा मेरो मनमा रिसइवीरूपी आगोले पोलिरहेको छ । त्यसैले मेरो मनमा पटककै आनन्द र शान्ति छैन । एकदिन मेरेर जानुपर्न यो जीवनमा केको शत्रुता वैरले वैर शान्त हुँदैन, मैत्रीभावले मात्र वैर शान्त हुन्छ । यो बुद्धवचन शाश्वत र सत्य हो । यस्तो ज्ञानले मनुपर्न कुराको विचार गरी मन्त्रीले बुद्धसमक्ष यस्तो प्रतीज्ञा गर्न थाल्यो- “भगवान्, मैले तपाइँको उपदेशलाई राम्ररी बुझौं । अबदेखि म कसैसँग द्वेषभाव र शत्रुभाव नराख्ने कोशिस गर्दूँ । मन्त्रीको मन निर्मल भएकोले अनुहार पनि विस्तारै तेजिलो हुँदै आयो । मन्त्रीको हृदय परिवर्तन भएको देखेर गौतम बुद्धले यसरी विचार गर्नुभयो- “यो मन्त्रीलाई साथमा लिएर अर्को मन्त्रीको घरमा जानु राप्तो हुनेछ ।

बुद्ध दुबैजना मन्त्रीलाई मिलाउने लक्ष्य लिनु हुँदै अर्को मन्त्रीको घरमा जानुभयो । उता अर्को मन्त्रीलाई आफ्नो शत्रु बनिरहेको मन्त्रीलाई साथमा लिई बुद्ध आफ्नो घरमा आउनुभएको देखेर आश्चर्य लाग्यो । तथागतलाई आशन बिछाई सम्मानपूर्वक वन्दना गरी यथास्थानमा बस्यो । बुद्धसँगै गएको मन्त्री मुसुमुसु हाँस्दै बसेको देखेर अर्को मन्त्रीलाई पनि हाँस्न करै लायो । बुद्धले पहिले जस्तै मैत्री चित्तको महिमा र शत्रुताको दुष्प्रियामको व्याख्या गर्नुभयो ।

दोस्रो मन्त्रीले भन्न थाल्यो- मेरो घरमा तपाइँको आगमन भएको कारण मैले राम्ररी बुझौं । मलाई क्षमा गरिदिनुस । ममा ज्ञान र प्रज्ञाको अभाव भइराखकोले र महत्वाकांक्षाले स्थान लिइराखेको कारणले गर्दा मेरो जीवन अशान्तिमय बनिराखेको हो । अबदेखि हामी दुबै मन्त्रीहरू परम मित्र भएर रहने छौं ।

यसरी बुद्धको धर्मदूत र शान्तिदूतको कार्य सफल भयो । आगो र पानीको स्वभाव लिएका दुबै मन्त्रीहरू दूध र पानीको स्वभाव लिई सफल जीवन बिताउन थाले । यसलाई नै मैत्रीको चमत्कार भन्न सकिन्छ । ♦

## यस अङ्क



## आनन्द बुद्ध भूमि

पढ्दौ पढ्दाओं,

समयमै वार्षिक ग्राहक बनौ

आनन्द कुटी विहार संस्था, पो.ब.नं. ३००७, काठमाडौं, फोन: ४२७९४२०

E-mail : anandakutivihar@ntc.net.np

## गताङ्कमा



आनन्द भूमि

## धर्मको सार



सत्यनारायण  
गोयन्का

धर्मलाई ठीक तरिकाले बुझन सक्यो भने मात्र ठीक तरिकाले पालन गर्न सकिन्छ । अतः धर्मको सार राम्ररी बुझौं । धर्मको सारलाई बुझ्यौं भने ग्रहण गर्न सक्छौं । अन्यथा भित्रको सार तत्वलाई त्यसै राखी बाहिरको बोक्रामा नै अलिखरहन्छौं । त्यसैलाई सार ठानेर धर्म मानिरहन्छौं ।

सार सधैं समान हुन्छ । बोक्रा भिन्न-भिन्न हुन सक्छन् र जहाँ यी बोक्रालाई धर्म मानिन्छ त्यहाँ धर्म पनि भिन्न-भिन्न हुनजान्छ । हिन्दूहरूको धर्ममा पनि सनातनी, आर्यसमाजी छन् । बौद्धहरूको धर्ममा महायानी, हीनयानी, जैनहरूको धर्ममा दिगम्बर, श्वेताम्बर, इसाईहरूको धर्ममा कैथोलिक, प्रोटेस्टेन्ट, मुसलमानहरूमा पनि शिया, सुनी आदि धर्म फरक-फरक मात्र होइनन् आपसमा विरोधी पनि छन् । निस्सार तत्वलाई मान्यता दिएको कारण यस्तो विभिन्नता भएका हुन् र परम्परामा विरोधी भएका हुन् ।

कोही लामो कपाल राख्ने, कोही दाढी, कोही तालु । कसैको कान छेड्ने त्यसमा पनि कुण्डल, मुद्रा लगाउने भिन्नता । तिलक लगाउनेमा पनि चन्दन कि भष्मको ? यस्तो आकार कि त्यस्तो ? कसैले माला लगाए, स्फ्राक्षको हो कि चन्दन अथवा तुलसी ? लकेटमा कुन आचार्य, गुरु वा कुन देवी देवताको फोटो छ ? कोही नौंगा छन् कोही वस्त्र लगाएका त्यसमा पनि सिलाएको कि नसिलाएको ? कस्तो रंग, कस्तो बनावट ? कसैले गालामा माला, पाखुरा, नाडी, खुट्टा, तथा औलामा जन्तर, ताबीज, औठा आदि लगाएका हुन्छन् । त्यसमा कुनै शब्द, मन्त्र, यन्त्र राखिएका हुन्छन् ।

यी अनेक रूप, भिन्न-भिन्न आडम्बर, भेषभूषा, आकार-प्रकार, बनावट-सजावट, भिन्न-भिन्न सम्प्रदायहरूको प्रतीक मात्र होइन् भिन्न-भिन्न धर्म बनेर पारस्परिक विरोधको कारण बनिरहेका छन् । कोही धर्म नेताले माया गरेर दुःखी जनतालाई अमृतजस्तो धर्म रस दिए जुन भाँडोमा दिएको थियो त्यही भाँडो जीर्ण भयो त्यसमा प्वाल परेर सबै धर्मरस बोगेर गए । खोक्रो भाँडो मात्र बाँकी रह्यो । त्यस भाँडाको रस हामीले कहिल्यै चाखेनौं त्यसैले त्यो भाँडो नै हाम्रो लागि धर्म हुनगयो र त्यसलाई अङ्गालेर राख्नु नै हाम्रो जीवनको सार्थकता बन्नगयो ।

जसरी भिन्न-भिन्न रूप-सजावट हाम्रो लागि धर्म बन्यो त्यसरी नै थोत्रो, निर्जीव, निष्प्राण कर्मकाण्ड पनि हाम्रो लागि धर्म बन्न गयो । शुद्धधर्म छुट्यो र जातपात-छुवाछूत,

जीवाल्लभुक्ति

नदी, पोखरी, तलाऊ, समुद्रमा नुहाउनाले, तीर्थको यात्रा गर्नाले नै धर्म हुन्छ भने विश्वास गर्न थाल्यौं ।

कुनै मन्दिर, मस्जिद, चैत्य आदिमा दिनहुँ धाउनु नै धर्म ठान्यौं । पूर्व

अथवा पश्चिमतिर फर्कर हात जोडेर

अथवा पसारेर पचाङ्ग, अष्टाङ्ग, दण्डवत प्रणाम गरेर देवी-देवता, गुरुआचार्यको तस्वीर मूर्तिको चरणमा वा धातु अवशेष अथवा धर्मग्रन्थमा पूजा गर्नु, शंख बजाउनु, नैवेद्य चढाउनु, आरती दिनु, घण्टी बजाउनु, स्तोत्र पढ्नु, माला जप्नु नै धर्म मान्न थाल्यौं । त्यस्तै भाकलगरी पूजा-आजा गर्नु, जादु-मन्त्र गर्नु पनि धर्म मान्न थाल्यौं । कुनै अज्ञात-अदृश्य शक्तिलाई प्रसन्न पार्नको लागि कुखुरा, भाले, बोका, हाँस अथवा मनुष्यको बली दिनु पनि धर्म हुनगयो । कसैले एकै पटक टाउको काटेर त कसैले बिस्तारै तड्पाई-तड्पाई मार्नु पनि धर्म भयो । यसरी धर्मको विनाश हुँदै गयो, अवमूल्यन हुँदैगयो ।

सत्यधर्मको उपलब्धिको लागि हामीलाई जुन साधन प्राप्त भयो हाम्रो अज्ञानताको कारण त्यही हाम्रो बन्धन हुनगयो । कोही सन्त पुरुषले अन्धकारबाट बच्नको लागि कर्षण चित्तले हाम्रो हातमा बलेको मशाल दिए ता कि त्यसको प्रकाशको सहयोगले जीवन यात्रा सफलपूर्वक पार गर्न सकून् । तर कालान्तरमा त्यस मशालको आगो निर्भयो, अब हाम्रो हातमा डण्डामात्र रहन गयो । अज्ञानबस त्यही लट्टीलाई मशाल ठानेर बोकिरहेछौं ।

कहिले काही यस्तो पनि हुन्छ कि बाह्य आडम्बरलाई त हामी धर्म मान्दैनौं तर सूक्ष्म-सूक्ष्म खेस्त्राहरूलाई धर्म मान्न थाल्यौं जुन अधिक भ्रामक र मजबूत गाँठे बाँधे हुन्छन्, अन्य मान्यता, अन्य भावावेश बौद्धिक तर्कलाई धर्म मान्न थाल्यौं भने त्यसमा भन् नराम्ररी फस्तौं । हामी जुन परिवारमा जन्म्यौं, जुन वातावरणमा हुक्यौं त्यस वंश-परम्पराका मान्यताका बारेमा बाराबर सुन्छौं, पढ्छौं । हुँदा-हुँदा अन्य मान्यता सही भएपनि पछि स्वीकार गर्न नै नसक्ने हुन्छ । त्यस परम्पराको मान्यतासँग हाम्रो भावनात्मक सम्बन्ध जोडिसकेको हुन्छ फलस्वरूप त्यसको विपरीत अन्य कुनै दृष्टिकोणलाई स्वीकार गर्न नै सक्दैनौं । अन्यविश्वास तथा भावावेशमा आएर कुनै सिद्धान्त स्वीकार गरेर पनि के फाईदा हुन्छ ? वास्तवमा त्यो सिद्धान्त सही छ भने जीवनमा, व्यवहारमा आउनुपर्यो ।

जीवनमा आयो भने मात्रै सही धर्म हुन्छ अन्यथा खोक्रो बुद्धि विलास मात्रै हुन्छ ।

सैद्धान्तिक रूपमा आफूलाई अनात्मवादी, ईश्वरवादी, आत्मवादी, निरीश्वरवादी, द्वैतवादी, अद्वैतवादी जे माने पनि के भयो र ? वास्तवमा व्यावहारिक जीवनमा शुद्ध चित्तले जीवन यापन गरिरहेको छ कि छैन ? आफूलाई ईश्वरवादी मान्ने व्यक्ति पनि भोलि के होला भन्ने डरले व्याकुल भइरहन्छ । आफूलाई अनात्मवादी मान्ने व्यक्ति पनि आफूनो अहमले कसरी घेरिएको हुन्छ ? यस्तो अवस्थामा कोरा सैद्धान्तिक पक्ष के काम ? मुख्य कुरा त व्यावहारिक पक्षको हो, आफूनो आचरणको हो । शुद्ध चित्तमा आधारित आचरण नै धर्म हो । कुनै विशेष पहिरन, कुनै कर्मकाण्ड, विशेष दार्शनिक मान्यता मानेर पनि आफूनो मन द्वेष-दौर्मनस्यताले भरेको छ भने धर्महीन नै छौं । यदि मन स्नेह-दौर्मनस्यताले भरेको छ भने धार्मिक छौं । यदि कुनै कार्य गरेर चित्त विशुद्धि गर्ने काममा सहायक हुन्छ भने त्यो काम गर्न योग्य छ अन्यथा निरर्थक, निस्सार छ ।

जबसम्म धर्मको सही अर्थ बुझैनौं तबसम्म हामी कंगाल छौं, जीवन निस्सार छ । यदि धर्मको सार चित्त विशुद्धिमा छ, राग, द्वेष मोहको बन्धनबाट मुक्त हुनुमा छ, विषम स्थितिमा पनि चित्त समतामा रथापित गर्नुमा छ, मैत्री, करूणा, मुदितामा छ भन्ने बुझ्न सक्यौं भने कुनै समय धर्मको सार प्राप्त गर्न सक्छौं । जबसम्म खोक्रो मान्यता आदिलाई नै धर्म मानिरहन्छौं, तबसम्म शुद्धधर्म प्राप्त गर्नसक्ने सम्भावना नै हुँदैन । हामी आफूभित्र आत्मनिरीक्षण गरेर कहिले जाँचैनौं कि जसलाई धर्म भनेर मान्दैछौं त्यसको कारणले मनमा के सुधार भइरहेछ ? जीवन व्यवहारमा के सुधार भइरहेछ ? जन्ममरणबाट मुक्त हुने हजारौं कुरा गर्ह्यौं तर यस जीवनमा मनको विकारबाट मुक्त हुने अलिकति पनि प्रयत्न गर्दैनौं । धर्मको अर्थ नबुझेकर जति हानी हुन्छ त्यसभन्दा कयौं गुणा बढी हानी निस्सारलाई सार मान्नुमा हुन्छ ।

धर्मको शुद्ध रूपलाई बुझ्नु, जाँचेर हेर्नु रोग मुक्तिको पहिलो आवश्यक कदम हो । शुद्धधर्म स्पष्ट हुन्छ । त्यसमा गुह्य हुँदैन । प्रतीक-पाइत्य प्रदर्शन हुँदैन । जे जति छ सहज छ, यथार्थ छ । स्वयं साक्षात्कार, स्वयं अनुभव गर्नको लागि हुन्छ । धर्म राजमार्गमै स्पष्ट हुन्छ । त्यसमा अलमलिने ठाउँ हुँदैन । जति-जति पालन गर्यो त्यति-त्यति फल दिने हुन्छ ।

वाणीबाट हुने कर्म, शरीरबाट हुने कर्म, आजीविका, मानसिक स्वस्थताको अभ्यास, जागरूकताको अभ्यास,

एकाग्रताको अभ्यास शुद्ध हुनुपर्छ । मानसिक चिन्तन र जीवन-जगतप्रति आफूनो दृष्टिकोण शुद्ध हुनुपर्छ ।

साधारणतया भन्ने हो भने विनाअहंकार कुनै वाचा नगरी दिएको दान शुद्धधर्म हो । सदाचारको पालन गर्नु, हिसा, चोरी, व्यभिचार, भूठो बोल्नु र नशा सेवन गर्नु आदिबाट अलग रहनु शुद्धधर्म हो ।

मनलाई वशमा राख्नु, एकाग्र गरेर वर्तमान अवस्था प्रति सजग रहने अभ्यास गर्नु शुद्धधर्म हो ।

राग, द्वेषबाट मुक्त रहेर व्यक्ति या वस्तुस्थितिप्रति जस्तो छ त्यस्तो यथाभूत प्रज्ञापूर्वक हेर्ने अभ्यास गर्नु धर्म हो । दान, शील, समाधि र प्रज्ञा यी चारै अभ्यास सार्वजनिक छन्, सम्प्रदायबाट मुक्त छन्, सबैका लागि हितकारी छन् । त्यसैले शुद्धधर्म हुन् । तर यस्तो धर्मको अभ्यास नगरेर कोही धार्मिक बन्न चाहन्छ भने न आफूनो कल्याण हुन्छ न अच्यको ।

आफूनो र पराईको हीत सुखको लागि शुद्धधर्मको जीवन जीउनु अनिवार्य छ । शुद्धधर्मको जीवन जिउनको लागि शुद्धधर्म के हो थाहापाउनु अनिवार्य छ । शुद्धधर्मको सार विजन जीवन-द्वेष, द्रोह, भय, आशंका, पक्षपात, कटृता, अविश्वास आदिले भरेको हुन्छ । यस्तो जीवन निस्तेज, निष्ठाण, निरस्ताही, व्याकुल नै हुन्छ । शुद्धधर्म ग्रहण गर्यो भने करूणा, स्नेह, सद्भाव, त्याग, बलिदान, सहयोग, श्रद्धाले भरिपूर्ण हुन्छ । शुद्धधर्मको यही प्रत्यक्ष लाभ हो, प्रत्यक्ष लाभ नै शुद्धधर्मको सार नापे कसौटी हो । दियो उसैको हुनेछ, अस्वीकार गर्ने प्रश्न नै उठ्दैन । राजपाट छोडेर बनमा गए । बुबाको राज्य हो, मेरो होइन । उहाँ जसलाई चाहनुहुन्छ, उसलाई दिनुहुन्छ । जस्तो कोही व्यक्ति धर्मशालामा रात बिताउन आउँछ र भोलिपल्ट छोडेर जान्छ । त्यसप्रति आसक्त भएर बस्दैन । राम धर्मशालामै राज्य छोडेर बनबास गए । फेरि कान्ठोभाइ त्यस्तो कि जब उसले थाहापाए ओहो, यो त अनर्थ भयो, राज्यको अधिकारी त दाइ नै हो, बुबाले गलत निर्णय गर्नुभयो । म कसरी स्वीकार गर्ल ? दाइलाई फर्काउन भाइ पछि-पछि जङ्गल पुग्छ । दुबैजना चित्रकूटमा भेट्छ र एक आपसमा भगडा गर्दछ । संसारमा दाजुभाइ सबैतिर भगडा गर्दछन् । तर यी दाजुभाइको भगडा भिन्न छ । सबैजना यो सम्पति मेरो, यो धन मेरो भनेर भगडा गर्दछन् । तर यी दाजुभाइ यो सम्पति तिम्रो, यो धन तिम्रो, राज्यको सुख तिमी भोग गर बनमा म जान्छु भनेर भगडा गर्दछ । अर्को भन्छ, राज्यको वैभव तिम्रो हो म बन जान्छु । बुबाले गलत निर्णय गर्नुभयो बनमा म रहन्छु । दुई दाजुभाइ सारा सुख-

सम्पदा यश-ऐश्वर्य तिमी भोग गर भनेर एक आपसमा भगडा गरिरहेछन् । मनुष्यजातिको इतिहासमा यो अनुपन उदाहरण हो । रामको यस्तो आदर्श छ, तर उसको एउटा पनि आदर्शलाई हामीले अनुकरण गरेनौ, आफ्नो जीवनमा ती गुण ल्याउने कोशीश गरेनौ भने कस्तो भक्ति भयो त ।

दुई दाजुभाइ आपसमा खूब भगडा गर्दछन् । दुई जनाको अदालतमा मुद्दा चल्छ । अंश हुँदा थोरै जग्गा यता उता परेको अथवा थोरै भागवन्दा यताउता परेको कुरालाई लिएर खुब भगडा गर्दछन् । एक आपसमा नबोल्ने, ज्यानको दुस्मनसम्म बन्नपुग्छ । फेरि दुबैजना आफूलाई रामको परम भक्त मान्छन् । जहाँ-जहाँ रामको कथा सुनाउँछन्, त्यहाँ त्यहाँ दुबै पुग्छन् र अगाडि गएर बस्छन् ताकि मानिसहरूले थाहापाउन कि म परम भक्त हुँ । बिहान उठेर रामको जप गर्दछन् । रामायणको पाठ गर्दछन् । रामभक्त भएको खूब प्रदर्शन गर्दछन् । तर रामको जीवनको थोरै आदर्श पनि आफ्नो जीवनमा ल्याउने प्रयत्न गर्दैनन् । यो कस्तो भक्ति ? होश नै छैन । भक्तिको नाममा अन्धोपन । हामी भक्ति यसैले गर्छौं कि उपास्य देवको गुणबाट प्रेरणा पाउन सकौं र ती गुण हाम्रो जीवनमा धारण गर्न सकून् । भक्तिसँग सँगै ज्ञान हुनु आवश्यक छ र ज्ञानको साथ कर्म हुनु आवश्यक छ । तब मात्र धर्म सम्पूर्ण हुन्छ । यो होश छ भने मात्र भक्ति बडो कल्याणकारिणी हुन्छ ।

कसैलाई कृष्ण भगवान्प्रति भक्ति जाग्यो । कल्याणको भक्ति जाग्यो तर यसलाई कल्याण हुन दिँदैन । गीतामा कृष्णको वाणी छ:-

**अनपेक्षः सुविदक्ष, उदासीनो गतव्यथः ।  
सर्वारम्भ परित्यागी, यो मदक्त स मे प्रियः ॥**

यो मदभक्त स मे प्रियः मलाई यस्तो भक्त मन पर्छ, भगवान्ले भनिरहेछ मलाई यस्तो भक्त प्रिय लाग्छ । कस्तो भक्त ? अनपेक्षः- जस्को सारा अपेक्षा, तृष्णा समाप्त भइसक्यो ।

**तण्हान ख्यमज्भगा:-** सारा तृष्णाबाट मुक्त भइसक्यो, यस्तो अनपेक्षः । सुचिः- जो शुद्ध भइसक्यो, जस्को चित्त निर्मल भइसक्यो । **दक्षः** चित्त निर्मल गर्ने कार्यमा दक्ष भएका जो आफ्नो चित्त निर्मल गर्ने विधामा पारंगत भइसक्यो । जो समतामा रथापित भइसक्यो, जस्ले मनको सन्तुलन हराउँदैन, हर अवस्थामा समतामा रहन्छ त्यस्तो भक्त मलाई प्रिय लाग्छ । जोसँग दुःखको नामोनिशान छैन । **सर्वारम्भ परित्यागी**- जस्ले केही आरम्भ हुन दिँदैन ।

ज्ञानाङ्गभूमि

पहिले चित्त धारामा रागको आरम्भ हुन दिँदैन, द्वेषको आरम्भ हुन दिँदैन, दुर्गुणको आरम्भ हुन दिँदैन, विकारको आरम्भ हुन दिँदैन तब नै सर्वारम्भ परित्यागी भयो । मलाई यस्तो भक्त प्रिय लाग्छ । भगवान्लाई त्यस्तो भक्त प्रिय लाग्दैन । हामीलाई त ताली बजाएर, घण्टी बजाएर, धूप बालेर, बत्ती बालेर, फूल चढाएर प्रशंसा गर्दा र बार-बार नाम जप्दा खुशी हुने भगवान् प्रिय लाग्छ । बस, हामीलाई त्यस्तो भगवान् चाहिन्छ ।

धर्ममा स्थापित कसरी हुने ? चित्त निर्मल गर्ने कुनै काम नै गरेको छैन, अपेक्षाहरूबाट मुक्त हुने कुनै काम नै गरेको छैन । क्षणमा राग जगाउँछ, द्वेष जगाउँछ तर आफूलाई कृष्णको भक्त मान्दछ । यस्तो हो भने भक्ति कल्याणकारिणी भएन । भक्ति ज्ञानले भरेको छ र कर्ममा उतरेको छ, आचरणमा, व्यवहारमा उतरेको छ भने धर्मको मार्गमा अगाडी बढ्दै गएको छ, शुद्धधर्मको मार्गमा अगाडि बढेको छ । उपास्य देव यो होस्-त्यो होस् यसबाट कुनै फरक पर्दैन । शुद्धधर्मको मार्गमा अधिबद्दा भने सबैको मङ्गल नै हुन्छ । कल्याण नै हुन्छ । स्वस्ति नै हुन्छ । मुक्ति नै हुन्छ । ♦

**पाप कर्म (अकुशल कर्म) कहिलै नगर्नु**

**पुण्य (कुशल कर्म) गर्दै जानु ।**

**आफ्नो चित्तलाई (मन) शुद्ध गर्नु**

**यहि नै बुद्धको उपदेश हो ।**



## बिश्व मोटर ट्रेडर्स

ख-२, ४०८, पुतलिसडक, काठमाडौं, नेपाल ।

फोन नं.: ०१-२२९२२३०, ९७२९४०२९०५/३२०५४४

E-mail: vmtautoparts@wlink.com.np

टोयोटा, मित्सुबिसि, निशान, इसुजु, सुजुकि इत्यादि

गाडिका पार्ट्सहरूको लागि सम्पर्क गर्नुहोस् ।

## बुद्धधर्मको विकासमा गुरुङहरूको योगदान

सिद्धार्थ गौतमले २५ सय वर्ष पहिले भारतको बोधगयामा बुद्धत्व प्राप्त गर्नुभएको लगतै आफ्ना पिताज्यू राजा शुद्धोधनको आग्रहमा उहाँ आफ्नो राज्य नेपालको कपिलवस्तुमा फर्कनुभयो । उहाँ कपिलवस्तुको न्यगोधाराममा बसेर वरपर भिक्षाटन गर्नुभयो र राजदरवारका अन्य सदस्यहरू लगायत आफ्ना सात वर्षका छोरा राहुललाई पनि भिक्षु बनाएर बुद्धधर्मको प्रचार गर्नुभयो । त्यसबेला कपिलवस्तुका साथै उहाँका मावली राज्य देवदहका पनि थुप्रै मानिसहरूलाई भिक्षु बनाउनुभयो । त्यसपछि नेपालको कपिलवस्तु र देवदहबाट बुद्धधर्म उत्तरतिर फलिदै गयो । उत्तरतिर त्यसबेला आदिवासी जनजातिका राज्यहरू थिए । ती आदिवासी जनजातिहरूले पहिले प्रकृति पूजा गर्ने गर्दथे भने बुद्धधर्मको संसर्गमा आएपछि उनीहरूले नयाँ दर्शनयुक्त नयाँ धर्मको रसास्वादन गरे, नयाँ धर्मलाई खूब श्रद्धाका साथ अपनाए ।

शाक्यमुनि भगवान् बुद्धकै कालमा बुद्धधर्म किराँतीहरूले राज्य गरेको काठमाडौं उपत्यकामा पनि पुग्यो । त्यसबेला त्यहाँ किराँती राजा जितेदास्तीले शासन गरिरहेका थिए । उपत्यकामा नव पल्लवित धर्मले जरा गाडेर रह्यो । त्यसै बेला भिक्षु आनन्द उपत्यकामा पुगेका र उनले बुद्धधर्मको प्रचारमा बल पुऱ्याएको बौद्ध शास्त्रमा उल्लेख छ ।

त्यसको दुई सय वर्ष जति पछि बौद्ध सम्राटका रूपमा भारतमा अशोकको उदय भयो । उनले धर्मदूतहरूको दशवटा टोली बनाएर सुदूर टाढाटाढासम्म पठाएर बुद्धधर्मलाई विश्वव्यापी बनाए । तीमध्ये भिक्षु मध्येत्र थेरको टोली उत्तरको हिमाली प्रदेशसम्म पुगेर धर्मप्रचार गरेको थियो । त्यसबेलादेखि हिमाली क्षेत्रमा पनि यो धर्मले जर्जरस्ती जरा गाडेर रहेको सर्वविदित छ । आज पनि ती क्षेत्रमा १५ सयदेखि २ हजार वर्षसम्मका बौद्ध गुम्बा र स्मारकहरू पाइएको त्यसैको परिणाम हो ।



सम्राट अशोक आफै पनि नेपालको कपिलवस्तु र लुम्बिनी आएर स्तम्भ खडा गरेका थिए । जसलाई अशोक स्तम्भ भनिन्छ । उनी काठमाडौं उपत्यकामा पनि पुगे र राम्ररी धर्मप्रचार भएको देखेर खुशी भए । उनले आफ्नी छोरी चारूमतीको विवाह यहीका राजकुमार देवपालसँग गरिदिए । चारूमतीले चारूमती विहार बनाए । त्यही चारूमतीबाट त्यस ठाउँको नाउँ चाबहिल रहन गएको हो । सम्राट अशोकले ललितपुरमा माटोका स्तूपहरू बनाए जुन स्तूपहरू आज पनि विद्यमान छन् । यस किसिमले हेर्दा त्यसै बैला अथवा प्रारम्भिक कालदेखि बुद्धधर्म ने पालका आदिवासी जनजातिहरूको धर्म भएको हो । जसको छाप उनीहरूमा आज पनि देख्न सकिन्छ ।

त्यसरी फैलिदै गएको बुद्धधर्म इसाको पहिलो शताब्दीमा रेशम मार्ग हुँदै चीन पुगेको त्यहाँको इतिहासले देखाएको छ । चीनमा पनि यो धर्म राम्ररी स्थापित भयो । चिनीयाहरू बौद्ध अनुयायी भएका मात्र होइनन् कि उनीहरू समूह-समूह गरी यो धर्म-अध्ययन गर्न र बौद्ध स्मारकहरूको दर्शन अवलोकन गर्न नेपाल र भारतमा

पनि आउने गर्दथे । त्यसरी आएकाहरू मध्ये फाहियान, हुयन्साङ र इत्सिङ्को नाम नेपाल र भारतको इतिहासमा पनि उल्लेख छ ।

लिच्छवी कालमा नेपालको राजकुमारी भृकुटीको तिब्बतका राजा स्नोङ्चंद गम्पोसँग विवाह भएको र भृकुटीले आफ्नो साथ तारा, बुद्धका कलात्मक मूर्तिहरू लगेर बुद्धधर्मको प्रचार गरेका थिए । राजाले चीनबाट पनि एक राज कुमारी विवाह गरिल्याएका थिए । राजाका ती रानीहरू हरिततारा र श्वेततारा नामबाट प्रख्यात भएका थिए । उनीहरूले त्यहाँ बुद्धधर्मको प्रचार गरेको तिब्बती इतिहासमा



तिलक मान गुरुङ

उल्लेख छ । नेपालको कलाकारिताबाट प्रभावित भएर राजाले बौद्ध मन्दिर र गुम्बाहरु बनाउन लगाए । कलाकार अरनिकोको नेतृत्वमा असी जनाको टोली त्यहाँ गएको थियो । अरनिकोको कलाकारिताबाट प्रभावित भएर चीनका राजा कुबलाई खाँले उनलाई चीनमा बोलाए । चीनमा अरनिकोले बनाएको स्तुप र स्मारकहरु आज पनि श्रद्धाका साथ दर्शन अवलोकन गर्ने गरिन्छ ।

त्यसबेला अफगानिस्थान र कस्मीर बुद्धधर्मको केन्द्र बनेको थियो । कस्मीर र तिब्बतको प्रभाव हाम्रो कर्णाली प्रदेशमा परेको थियो । कर्णाली प्रदेशका खस राजाहरु, नागराजाहरु, चल्ल र मल्ल राजाहरु सबै बौद्ध थिए । त्यो राज्य घोषित बौद्ध राज्य थियो । सुर्खेतको काँक्रे विहार, अछामकालीकोटको पञ्चदेवल मन्दिर, वरपरका कीर्ति स्तम्भहरु तिनै राजाहरुले बनाएका थिए । जुन स्मारकहरु कुनै न कुनै रूपमा आज पनि देख्न सकिन्छ ।

यी सबै कुरा यहाँ उल्लेख गर्नुको उद्देश्य इतिहास र केही विद्वानहरुमा रहेको भ्रम हटाएर यथार्थ तथ्यको जानकारी दिनु हो । त्यो के हो भने नेपालका आदिवासी जनजातिलगायत अरुहरुको पनि आगमनको श्रोत माथि उल्लेखित स्थानहरु हुन् । निश्चय नै यहाँ कोही चीनतिरबाट, कोही तिब्बत, मंगोलियाबाट र कोही कर्णाली प्रदेशबाट आएका छन् । उनीहरु जो जहाँबाट आएका भएपनि त्यस ठाउँमा त्यसबेला बुद्धधर्म राम्ररी फैलिएको थियो र उनीहरु बौद्ध थिए । त्यसैले पनि उनीहरु यहाँ आउन आकर्षित भएको र यहाँ आएर बस्न उनीहरुलाई सजिलो भएको हुनुपर्दछ ।

जहाँसम्म गुरुङ समुदायको कुरा छ, उनीहरु शुरुदेखि नै बौद्ध भएका मात्र होइनन्, उनीहरुले यस धर्मप्रति अगाढ श्रद्धा भक्तिराख्ने गरेको इतिहासमा उल्लेख छ । उनीहरुले बुद्धधर्मको विकासमा पनि उत्तिकै सघाएका थिए । हिमाली प्रदेशमा धेरै पुराना गुम्बा र छोर्तनहरु भएका हामी पाउँछौं । तीमध्ये गोर्खा नजिकै अठारसय खोलाको सिरानमा पर्न ताघवाई गुम्बा ज्यादै प्रख्यात थियो । त्यस गुम्बालाई कर्णाली प्रदेशका खसमल्ल राजाहरुले समेत खूब मान्दथे । आदित्य मल्ल र पुण्य मल्लहरुले त्यहाँ शिलापत्र ताप्रपत्र राखेर गुम्बा व्यवस्थाको लागि आदेश जारी गरेका थिए । ती आदेशमा ताघवाई गुम्बामा धर्मशास्त्र बमोजिम पाठपूजा गर्न लामाहरुलाई

कसैले दुःख नदिनु, दिएमा दण्ड सजायको भागी हुने उल्लेख गरिएको छ । यसबाट गुरुङहरुको त्यस गुम्बाको महत्व के कति थियो भन्ने प्रष्ट हुन्छ ।

त्यसबेला गोर्खा एक महत्वपूर्ण राज्य थियो । जहाँ पछिसम्म घले राजाहरुले राज्य गरिरहेका नेपालको इतिहासमा पनि उल्लेख छ । शाह वंशका राजाहरुले छलकपट गरी घले राजाहरुलाई अपदस्थ गरेका थिए । त्यसयताका गुरुङहरुलाई आफ्नो अस्मिता जोगाउन ज्यादै गाहो पन्यो । त्यसको लागि उनीहरुले ठूलो संघर्ष गर्नुपर्यो ।

नेपालको इतिहासबाट के थाहा पाइन्छ भने जयस्थिति मल्लले हिन्दूस्थानका कीर्तिनाथ उपाध्यायलगायत पाँचजना कान्य कुञ्ज ब्राह्मणहरु ल्याएर आफ्नो सल्लाहकार राखी सामाजिक धार्मिक सुधार गर्न थालेदेखि बुद्धधर्ममा प्रतिबन्ध लागेको थियो । त्यसै बेलादेखि बुद्धको जन्मस्थल नेपालमा भिक्षु प्रथा लोपभयो । हिन्दूकरण चर्को गतिमा फैलियो । यो स्मरणीय छ कि जति हिन्दूकरण बढ्दै गयो, उति हाम्रो देश नेपालमा हिन्दूस्थानको प्रभाव बढ्दै गयो । हामी पराबलम्बी बन्दै गयौं । भारत आश्रित हुँदै गयौं । त्यसो हुनु हाम्रो राष्ट्र र राष्ट्रियतामाथि त्यो ठूलो चुनौती थियो । तर त्यसलाई वास्ता गरिएन । निहितस्वार्थ भएकाहरुले आफ्नो धर्मको प्रभाव बढेको भनेर त्यसलाई स्वीकारे । त्यसैको परिणाम पृथ्वी नारायण शाहले नेपाललाई असली हिन्दूस्थान समेत भनेका थिए, तर उनले औपचारिक घोषणा गर्न सकेका थिएनन् । पछि राजा महेन्द्रले पञ्चायती कालरात्रिमा संविधानमा हिन्दू अधिराज्यको अवधारणा घुसाए । २०४७ सालको संविधानमा पनि पञ्चायतको अवशेषको रूपमा त्यो अवधारणा जबर्जस्ती राखियो ।

राणा कालको इतिहास हेर्दा पनि के देखिन्छ भने त्यसबेला नेपालमा एकतर्फी कानून बन्यो । अरु धर्म मान्ने हिन्दू धर्ममा परिणत हुनसक्ने तर हिन्दूहरु अरु धर्ममा गए सजाय हुने कानून बन्यो । त्यसबेला अन्य धर्म भनेको बुद्धधर्म मात्र थियो । त्यसरी बुद्धधर्मलाई कानूनी रूपले भैं फरक गरिएको थियो, पक्षपात गरिएको थियो । राणा कालमा भिक्षु भएका कतिपयले देश निकाला हुनुपरेको त्यही कानूनले गर्दा हो, भिक्षुहरुले दुईपटक देश निकाला हुनुपरेको थियो । त्यसबेला विहार, बौद्ध स्मारकहरु भत्काएर राणाको दरवार बनाइएको थियो ।

शासक-प्रशासकहरुको दबावको कारण पछि

अन्य जनजाति आदिवासीहरू मा भैं गुरुड जातिमा पनि पर्याप्त विकृति र विसंगति घुस्यो । आफ्नोपन हराउँदै गयो । अर्काको कुरालाई आफ्नो भनेर स्वीकार्न बाध्य हुनुपर्यो । गुरुड जातिमा कहिले काही देखिने गरिएको विसंगति त्यसैको परिणाम हो । नेपालमा जनजाति आदिवासीहरूको राज्य लोप हुनका साथै बुद्धधर्मको पतन पनि सुरु भएको देखिन्छ । बुद्धधर्मको पतनका साथै हिन्दूधर्मको उदय भएको पाइन्छ । नयाँ शासक-प्रशासकहरू अधिकांशत हिन्दूस्थानतिरबाट आएकाले उनीहरूले हिन्दूधर्म मान्न यहाँका आदिवासी मूलबासीहरूलाई जोड दिएका थिए । गुरुडहरूमाथि त्यस्तो दबाव अरु चर्को रूपले परेको देखिन्छ । गुरुडहरूले पनि त्यो दबाबको बहादुरीका साथ समना गरेका थिए । यो ऋम लामो समयसम्म चलेको थियो । जति पछि भयो, उति हाम्रो शासन-प्रशासनमा हिन्दू प्रभाव बढ़ै गएको हामी पाउँछौं । जङ्ग बहादुरको पालमा निर्मित मुलुकी ऐन एकपक्षीय थियो भन्ने कुरा माथि चर्चा गरियो । जङ्ग बहादुरले हिन्दूकरण गर्न धेरै प्रयास गरे । उनको त्यो प्रयासमा चित्त नवुभाई गोर्खाका शुकदेव गुरुडले आफूलाई “नौ सरकार बौद्ध बादशाह” घोषणा गरे । पराक्रमी कहलिएका जङ्ग बहादुरसामू शुकदेव गुरुडले आफ्नो जाति एवं धार्मिक स्वत्व रक्षाको लागि त्यो घोषणा गर्नु ठूलो कुरा हो । सामान्य व्यक्तिले त्यसरी चुनौति दिन सर्वदैन । शुकदेव गुरुड महान थिए र महान कार्य गरे । तर उनले काम देखाउनै नपाई जङ्गे प्रशासनले उनलाई पक्रेर जेलमा हाले र जेलमा उनलाई धेरै यातना दिएको कारण त्यही नै उनको मृत्यु भएको थियो । यस्ता अत्याचार सहन नसकेर गोर्खाको सुपति गुरुडले पनि आफूलाई ‘बौद्ध बादशाह’ घोषणा गरेका थिए । राणा प्रधानमंत्री रणोदीप सिंहले उनलाई पक्रन ठूलो प्रयास गरे तर सकेन् । विरासतका गुरुडहरूले पटक पटक गरेका त्यस्तो कुरालाई ठूलो साहसिक कुरा मान्नुपर्दछ । बुद्धधर्मप्रतिको ठूलो प्रतिबद्धता मान्नुपर्दछ ।

राणा कालमा गुरुडहरूलाई बुद्धधर्मबाट च्यूत गरी हिन्दू धर्मावलम्बी बनाउन राज्यस्तरबाटे धेरै पटक ठूल्ठूलो प्रयास गरिएको थियो । ब्राह्मण पुरेत राखेमा अनेक सुविधा दिने घोषणा गरिएको थियो । तर त्यसबेलाका गुरुडहरू त्यो प्रलोभनमा फसेनन् र ब्राह्मण पूज्नमा राजी भएनन् । उनीहरूले “चाक चुकुई अपुताली मान्न राजी छौं तर बाहुन पुज्नमा राजी छैनौं भनेर प्रष्ट भनेका थिए । समानतामा आधारित गुरुड जातिलाई विभाजन गर्ने प्रयास पनि गरियो र ठूला र सानाको भेदभाव पनि

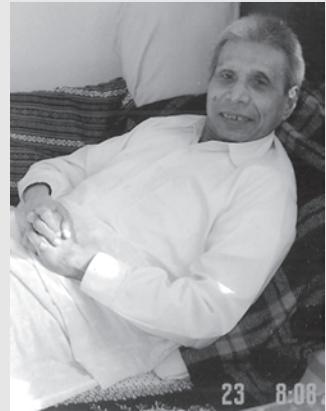
गरियो । कोही त्यसैको प्रभावमा परे । त्यसैबेलादेखि संस्कार, संस्कृति र धर्मको नाममा विकृति आयो, विसंगति बढ्यो । आफ्नो भाषा भेषभूषा लोप हुँदै गयो । अनि कतिपयले त्यही विकृति र विसंगतियुक्त चलनलाई आफ्नो परंपरा भन्नथाले । त्यसैलाई मान्न थाले । त्यसै कारण जनजाति आदिवासीहरूले आफ्नो परंपरा भनेर मात्र हुँदैन, कहिलेदेखि मान्न थालिएको परंपरा हो, त्यो बुझ्नु पर्दछ । एउटा राम्ररी याद गर्नु पर्ने कुरा के छ भने हामी आफू पराजित भएको बेलामा र पराधीन भएको बेलामा बाध्यतावस अपनाएको धर्म, संस्कार, संस्कृतिलगायतका कुरा जे जति छन्, त्यो हाम्रो विशेषता हुन सक्दैनन् । गुरुड समुदायलगायत संपूर्ण जनजाति आदिवासीहरूले स्वतन्त्रताको यस घडीमा अध्ययन, अनुसन्धान र अन्वेषण गरेर आफूले मान्दै आएको धर्म, संस्कारलगायतका सबै पक्षको पुनर्मूल्यांकन गरी यथार्थ र मौलिक कुराहरूको आत्मसात गर्नुपर्दछ । ताकि विश्वमा कसैले छि भन्न नसकोस, त्यसको विपरीत हाम्रो मान, सम्मान र प्रतिष्ठा बढाई जाओस ।

हामीलाई थाहा छ, पञ्चशीलको अनुशीलन गर्नेहरू सरल र सत्यनिष्ठ हुन्छन् । उनीहरू लप्पन-छप्पन गर्न जान्दैनन् । छलकपट गर्ने प्रयास गर्दैनन् । यसैलाई मापदण्ड बनाइ गुरुड समुदायको स्वभाव व्यवहार हेरियो भने उनीहरूको त्यो सरल र सोभोपनमा पञ्चशीलको प्रभाव राम्ररी परेको देखिन्छ । अर्को, बुद्धधर्मले जातीय भेदभाव नमाने भैं गुरुड समाजमा त्यस्तो भेदभाव भएको पाइदैन । उनीहरूको जाति समानतामा आधारिता छ । त्यसैलाई पनि बुद्ध धर्मको प्रभावको परिणामको रूपमा हेर्न सकिन्छ । उनीहरूको संस्कार र संस्कृति र इतिहासले पनि त्यो कुरा प्रष्ट रूपले देखाएको छ । त्यस्तो प्रतिकूल परिस्थितिमा पनि उनीहरूले जेजसरी आफ्नो स्वत्व कुनै न कुनै किसिमले जे जसरी जोगाइराखेका छन्, त्यो ठूलो कुरा हो ।

केही वर्षदेखि गुरुड समुदायले आफ्नो धर्मको पहिचान गरेर, तथा संस्कार, संस्कृति, भाषा, भेषभूषालगायत सबैको जगेन्ना गर्ने काममा लागेका छन् । गुम्बा, बौद्ध अर्धां सदन र छोर्तेनहरू बनाएर बुद्धधर्मको विकासमा लागि परेका छन् । उनीहरू आफ्नो धर्म, संस्कार र संस्कृतिको जगेन्नामा लागेपछि एकातिर जातीय एकता अभिवृद्धि भएको छ भने राष्ट्र र अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रमा उनीहरूको प्रतिष्ठा पनि बढेको देखिएको छ । ♦

## ॥ अनिच्छावत् संखारा ॥

बाल्यकालदेखि बुद्धधर्मप्रति आस्थावान्,  
कालिङ्गोङ्गदेखि काठमाडौंसम्मको जीवन यात्रामा बुद्धशासनको  
सेवा गर्ने क्रममा अपाङ्गका बाबजुद पनि भिक्षु ज्ञानपूर्णिक  
महास्थविरद्वारा नेपालभाषामा अनुदित महान् धर्मचक्र प्रवर्तन  
सूत्रोपदेश, दशपुण्य पुष्पजस्ता महत्वपूर्ण पुस्तकका अनुवाद  
गर्नुहुने दिवंगत क. ज्योति शाक्यको वार्षिक पुण्य तिथिको  
पुण्यस्मृतिमा सद्गतिसहित निर्वाण कामना गर्दछु ।

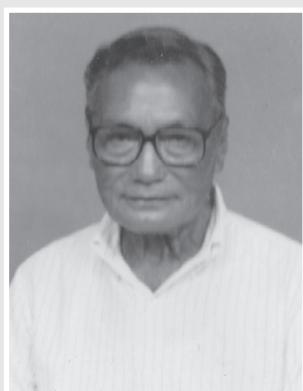


### क. ज्योति शाक्य

जन्म : १९९३ आश्विन ३  
मरण : २०६६ माघ २९

अनागारिका उत्पलवण्णा (चिनी गुरुमां)

शान्ति सुखावास, चाकुपाट, ललितपुर, फोन: २९२२००८



जन्म:

वि.सं. १९७३ फागुन ३ गते

मरण :

वि.सं. २०६७ कार्तिक २ गते

## ॥ निर्वाण कामना ॥

आनन्दकुटी विहारका पुराना दाता तथा आजीवन सदस्य  
रहनुभएका र आनन्दकुटी विहारको लागि  
रु. १,००,०००/- (एक लाख) को अक्षय कोषस्वरूप दान  
दिनुभएका उपासक धर्म बहादुर धारखाप्रति हार्दिक  
समवेदना व्यक्त गर्दै उहाँका परिवारलाई धैर्यधारण गर्न  
सकोस् भन्ने कामनासहित दिवंगत उपासकलाई सुगति  
तथा निर्वाण कामना गर्दछौं ।

**आनन्दकुटी विहार परिवार**

**आनन्दभूमि परिवार**

## बुद्ध बारे बाबुराम



डा. बाबुराम भट्टराई

हामी सबैलाई थाहा छ, बुद्ध २५०० वर्ष पहिलेका महान् चिन्तक थिए, ठूलो दार्शनिक थिए र विचारक थिए । कालान्तरमा उनलाई भगवान् भनियो र विभिन्न धर्मावलम्बीहरूले आफ्नो Sectमा लाने प्रयत्न पनि गरे । हिन्दुहरूले त दशौ अवतारसम्म भन्न पुगे । त्यस समयका महामानव, महान् व्यक्तित्व, साँच्चिकै महान् चिन्तक हुनुहुन्थ्यो, त्यसलाई हामी सबैले स्वीकार्नु पर्छ । मैले जहाँसम्म Buddhism छोटो अध्ययन गर्न अवसर पाएँ, बुद्धिजम त्यतिबेलाको सन्दर्भमा असाध्ये प्रगतिशील यौटा विचारधारा थियो, भौतिकवादी विचार मूलरूपमा थियो । त्यतिबेला खर्खर-खर्खर वर्गीय विभाजित समाज जुन बन्दै थिए र त्यतिबेलाका कबिला समूहहरूमा उथल पुथल र मारकाट हुन्थ्यो, राज्यविस्तारका अभियान हुन्थ्ये, त्यसक्रममा बुद्धले साँच्चिकै कसरी शान्ति स्थापना गर्ने ? कसरी बीचको बाटो रोज्ने ? कसरी सदाचार र समानता कायम राख्ने भन्ने ढङ्गले असाध्ये भौतिकवादी ढङ्गले सोच्च सुरु गरेका थिए र त्यसैक्रमा उनले बुद्धत्व प्राप्त गरेका थिए, Enlightenment प्राप्त गरे । उनले त्यतिबेलाको संसारलाई ठूलो सन्देश दिएको थियो ।

छोटो अवधिमा नै बुद्धका महान् विचारहरू विश्वव्यापी रूपमा प्रचारित भयो, त्यस अर्थमा हामी मार्क्सवादी भएर पनि बुद्धलाई हामी त्यात टाढाको विचारक, चिन्तक मान्दैनौ । हुन त युग अनुसार सबैको वहाँको सम्मान गर्नुपर्छ । विभिन्न धार्मिक रूप दिएका चिन्तकहरू मध्ये पनि बुद्धलाई नै मार्क्सवादका सबभन्दा नजिकका चिन्तकका रूपमा हामी मान्ने गर्छौ । किनकी बुद्धको विचार, दर्शन मार्क्सवादभन्दा धेरै टाढाको छैन । त्यस अर्थमा पनि बुद्ध श्रद्धालायक पात्र हुनुहुन्थ्यो । वहाँ नेपालमा जन्मेको कारण मात्र हैन वहाँ साँच्चिकै विश्वको एउटा नागरिक हुनुहुन्थ्यो । वहाँलाई विश्व-ब्रह्माण्डकै महान् चिन्तकको रूपमा स्थापित गर्नु आवश्यक हुन्छ ।

जहाँसम्म चीनसँगको सम्बन्धको कुरा आयो, ऐतिहासिक कुराहरू लेखिएका छन् । तपाईं हामी सबैलाई थाहा छ फाहियान, हुयन् साङ्गलगायतका यिनियाँ यात्रीहरू र नेपालका थोरै यात्रीहरू, कलाकार भुकुटी, अरनिको लगायतले चीनको, तिब्बतको भ्रमण गरेर, काम गरेर सम्बन्धलाई प्रगाढ बनाए । तर बुद्धिजमकै आफ्नो प्रवारप्रसार कसरी भयो भन्ने हामी धेरैलाई ज्ञान छैन । कतिपय हाम्रै सन्दर्भबाट बुद्धिजम चीन र तिब्बततिरबाट आएको छ । कतिपय बुद्धिजम हेर्ने हो

भने नेपालबाटै, यहाँ स्थापित हुनुभन्दा अधि पहिले चीन पुगेर फर्कर नेपाल आइपुगेको त्यो इतिहास पनि हामी धेरैलाई थाहा छैन । फेरि पनि चीन र नेपाल बीचको साँस्कृतिक सम्बन्ध असाध्य पूरानो छ र त्यो सम्बन्धलाई बुझन जरूरी छ । यो अवस्थामा आएर साँस्कृतिक कुराले मात्र पुग्दैन र आजको एककाइसौं शताब्दी भनेको यौटा आर्थिक सम्बन्धको युगा हो । त्यसैले ती सम्बन्धलाई खालि भावनात्मक अर्थमा मात्र नभएर आर्थिक र व्यावहारिक रूपमा पनि विकास गर्न सक्नुपर्छ । तर त्यसको निम्ति कुनै पनि चीजको यौटा जरो जरुर चाहिन्छ, यौटा साँस्कृतिक र ऐतिहासिक जरोलाई खोतल्ल सक्यौ भने, ती सम्बन्धलाई स्थापित गर्न सक्यौ भने आजको सन्दर्भमा त्यो सम्बन्ध विकास गर्नका लागि धेरै महत्वपूर्ण हुन्छ ।

यहाँ सोच्दै गर्दा के अनुभूति भयो भने खासगरी बुद्ध नेपालमा जन्मिए, उनले बुद्धत्व भारतमा प्राप्त गरे र उनको दर्शन सबभन्दा बढी चीनलगायत पूर्वी एसियाली देशहरूमा बढि स्थापित भयो । आज भारत र नेपालमा जति बुद्धिजमको संख्या न्यून छ-कम छ त्योभन्दा बढी पूर्वी एसिया र चीनलगायत देशहरूमा छ । त्यस हिसाबले एककाइसौं शताब्दी जुन ढङ्गले विकसित हुँदै गएको छ, धेरै मान्छेहरूले चीन विश्वको दोस्रो आर्थिक शक्ति बनिसकेको देखिसकेका छन् र आगामी २०-३० वर्षपछि पहिले शक्ति बन्छ भन्ने सबैले अनुमान गरिराखेका छन् । भारतले पनि जुन तीव्र गतिले विकास गरिरहेको छ र उ पनि एककाइसौं शताब्दीको अन्त्यसम्म चीन र भारत दुबै विश्वका महाशक्ति बन्छन् भन्ने कुरा सबैलाई थाहा छ । हामी यी दुईटा ठूला छिमेकीहरूको बीचमा भएकोले कताकता मनोवैज्ञानिक त्रास रहने गरेको छ । यी दुईटा ठूला शक्तिको बीचको सन्तुलन मिलेन भने, हामीले मिलाउन जानेनौं भने कतै हाम्रो स्वाधीनता नै रहेदैन की भन्ने हामीलाई ठूलो चिन्ता छ । साँढेको जुधाई, बाच्चाको मिचाई हुन्छ की भन्ने हामीलाई ठूलो डर पनि छ ।

त्यस अर्थमा सोच्चा, बुद्ध साभा विचारक, चिन्तक रूपि पुल बन्न सक्छन् की ? यसले भारत र चीनलाई साभा धागोले बाँध्ने, एउटा साँस्कृतिक धागो, वैचारिक धागो बन्न सके त्यस अर्थमा २१ औं शताब्दीको अन्त्यमा, जबकी यस क्षेत्रमा यौटा ठूलो शक्ति केन्द्र बन्नेवाला छ, त्यतिबेला बुद्धधर्मले,

बौद्ध चिन्तनले, विचारले हामीलाई साँच्यै एक ठाउँमा बाँध्ने सकारात्मक काम गर्न सक्छ की भन्ने अनुभूति हुन्छ, यतातिर बौद्ध विद्वानहरूले यतातिर पनि सोच्नु पर्छ ।

विगतमा ठूला आर्थिक महाशक्तिहरू भए, उनीहरूले आफ्नो धर्म र संस्कृतिलाई र भाषालाई स्थापित गर्ने, त्यसलाई अन्त्यसम्म लाद्ने प्रयत्न गरे । अड्ग्रेजहरूको साम्राज्यवाद सँगसँगै अंग्रेजी भाषा र क्रिश्चियन धर्मलाई जुन ढङ्गले प्रचारप्रसार गरे । साँच्चिकै २१ औं शताब्दीमा चीन र भारत यदि विश्व महाशक्ति बन्छन् भने उनीहरूले पनि यो बुद्धिज्ञ, यो विचारलाई प्रचार गर्ने पाउने की नपाउने ? स्वतः प्रचारित हुन्छ भन्ने मलाई लाग्छ । त्यस हिसाबले पनि बुद्धधर्म जो आफैमा युद्धप्रेमी, साम्राज्यप्रेमी धर्म होइन, साम्राज्यप्रेमी विचार होइन । यो समन्वय कायम गर्न चाहने विचार हो, शान्ति कायम गर्न चाहने विचार हो । यसलाई आर्थिक संवृद्धि सँगसँगै यो विचारले कस्तो भूमिका निर्वाह गर्ला ? यसको विश्वप्रति कस्तो प्रयोग बन्ला ? भन्ने पनि मलाई परिकल्पना गर्न मन लाग्छ । आर्थिक रूपमा संवृद्धि, फौजी ढङ्गले पनि सशत, बलियो तर वैचारिक रूपले बुद्धधर्मको एउटा मध्यमार्गी विचार, शान्तिप्रेमी विचार जोडिंदा विश्व कस्तो बन्ला ? यसले कस्तो काम गर्ला ? भन्ने यो पनि यौटा अनुसन्धानको विषय हुनसक्छ । यसरी नै विश्वसामू बुद्धधर्मलाई नयाँ आयामिक तवरले कसरी अगाडि बढाउने भन्नेतर अनुसन्धान हुनु राप्रो हुन्छ । को पनि कल्पना गर्न मन लाग्छ । नयाँ परिवेशको विश्व निर्माणका लागि बुद्धका विचारले कस्तो भूमिका राख्ना ? त्यतातिर पनि हामीले चिन्तन गर्नुपर्छ ।

हालसालै हाम्रा अध्यक्ष पचाण्डले चीन भ्रमण गरेर फर्कपछि चीन, नेपाल र भारतबीच त्रिपक्षीय रणनीतिक साफेदारी सम्बन्ध बनाउँदा राप्रो होला भन्ने बारेमा छलफल चल्यो । कतिपय मान्छेले हंसिमजाकले पनि उडाए, 'सानो मुखको ठूलो कुरा' भन्ने कुरा पनि गरे । त्यसो भन्दै गर्दा हामी अलिकति संवेदनशील पनि छौं किनभन्ने हामी बीचको सुमधुर सम्बन्ध नभएको कारणले बढी शंका गर्न बानी पनि छ । त्यतिबेला मैले मुख्य रूपमा आर्थिक र साँस्कृतिक पक्षलाई जोड दिएको थिए । आर्थिक, सामाजिक, राजनीतिक र साँस्कृतिक सम्बन्धको लागि त त्यो सम्बन्ध हुन्छ नै । यी तीनवटा देशहरूको नजिकको सम्बन्धको कुरा गर्दा आर्थिक र साँस्कृतिक सम्बन्ध स्थापित हुनुपर्छ । मूख्यतः साँस्कृतिक सम्बन्धको कुरा गर्दा बुद्धको विचारबाट सुरु गर्न सक्छौं भने आर्थिक रूपमा त्यो खालको सम्बन्ध विकास हुनसक्छ । नेपाल यी दुई ठूला छिमेकीहरू बीचमा अवस्थित छ र यसले यी दुई देशबीचको पुलको काम गर्न सक्यौं भने उनीहरूको

हितमा, नेपालको हितमा त्यो खालको सम्बन्ध बनाउन सक्छौं । यसरी नै बुद्धको विचारलाई पुलको रूपमा जोड्न सक्यौं भने त्यो चाही साँच्चिकै एउटा शान्तिपूर्ण र नयाँ विश्वव्यवस्था निर्माण हुने आधार तय गर्न सक्छ । त्यो दिशाबाट सोच्चा हामी आर्थिक रूपले डराउनुपर्ने कुनै कारण छैन । त्यो विषयमा हामीले चिन्तनमनन गर्नु जरूरी छ । चीन, जापान, भारत, कोरिया जो आर्थिक रूपले संवृद्ध छन् जो मूलतः बौद्धधर्म मार्गी छन्, उनीहरूसँगको सम्बन्धलाई कायम गर्न सक्यौं भने साँच्चै नै नेपालले महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्न सक्छ । साँस्कृतिक सम्बन्धलाई आर्थिक सम्बन्धको रूपमा विकास गर्ने कुरामा हामीले ध्यान दिनुपर्छ ।

लुम्बिनी बुद्धको जन्मस्थलो हो । धेरै मान्छेलाई थाहा छैन, लुम्बिनी नेपालमा छ भनेर । मैले जुन एउटा यो लकेट लगाइराखेको छु, साथीहरूले सोच्छन् की- यो माओको हो की अथवा संविधान सभाको हो की ? भन्ने भ्रम पर्छ तर होइन । यो बुद्धको बारेमा हो । यो मैले किन लगाउँछु भने, गत वर्ष म कोरिया गएको थिए । त्यहाँ जाँदा नेपाली साथीहरूले यो लकेट बाँडिराख्नुभएको भनेर सोच्चा र वहाँहरूले के भन्नुभएको थियो भने, भर्खरै कोरियामा एउटा सर्वेक्षण भा' रैछ र बुद्ध कुनै देशमा जन्मिएका थिए ? भन्ने सर्वेक्षण गरिएकोमा ८०% ले भारतमा भनेछन् र जम्मा १०-१५% ले नेपालमा भनेछन्, द्यगममजब धबक दयचल छ ल्भउबिभनेर लकेट बनाएको रहेछ । त्यो कुरा सुन्दा मलाई दुःख लायो, वहाँहरूले बुद्ध नेपालमा जन्मेका थिए भन्ने कुरालाई प्रमाणित गर्न तपाईले यो लकेट लगाउनुपर्यो भनेपछि मैले यो लगाउने गरेको छु । बुद्धसम्बन्धी यस्ता प्रकारका कार्यक्रमले बुद्धको वास्तविकताको बारेमा जानकारी दिन्छ र आगामी दिनमा चीनसंग आर्थिक, साँस्कृतिक सम्बन्ध कायम राख्न थप मद्दत गर्छ र विश्वलाई एउटा नेतृत्व दिने वातावरण बन्छ त्यो दिशामा पनि अगाडि बढोस् । चीन नेपालले यस्ता शुभ कार्यलाई अगाडि बढाओस् । बुद्धधर्मका बुद्धिजीवि, ज्ञाताहरू हुनुहुन्छ वहाँहरूले यस विषयमा अफै बढी अध्ययन अनुसन्धान गर्नुहोस् र सम्बन्ध विकासको निम्नि भूमिका निर्वाह गर्नुहोस् भन्ने आग्रह गर्न चाहान्छु । हामी नयाँ ढङ्गले नयाँ नेपालको स्थापना गर्न चाहान्छौं र त्यो अर्थमा बुद्धका विचारहरू सदैव सान्दर्भिक होजन् र नयाँ नेपालको निर्माणमा यहाँहरूसँगको हातेमालो जरूरी छ । ♦

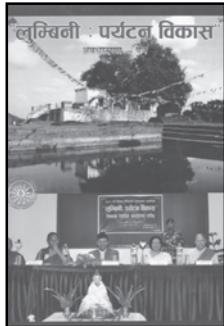
(२०६७ मंसिर २६ का दिन होटेर याक एण्ड यतिमा नेपाल चीन समाजद्वारा प्रकाशित Buddhism : The Cultural Linkage with China पुस्तक विमोचन गर्ने क्रममा प्रमुख अतिथिको आसनबाट एनेकपा माओवादीका वरिष्ठ उपाध्यक्ष डा. बाबुराम भट्टराईद्वारा अभिव्यक्त भाषणको सम्पादित अंश- सम्पादक)

## प्राप्त प्रकाशन विषयक

# लंघुसमीक्षा

- सायमि के. रवि

## लुम्बिनी : पर्यटन विकास



बौद्ध महिला संघ, नेपालले गत २०६७ आषाढ १८ गतेका दिन "लुम्बिनी: पर्यटन विकास" विषयक एकदिने कार्यशाला गोष्ठीको आयोजना गरेको थियो । सोही गोष्ठीको पूर्ण विवरण समेटिएको "लुम्बिनी: पर्यटन विकास" अवधारणा-पत्र (Proceeding) प्रकाशित भएको छ । पर्यटनविद् कर्ण शाक्यको

"लुम्बिनी: पर्यटन विकास" तथा नेपालका लागि श्रीलंकाली राजदूत महामहिम थोसपाल हेवागेको "Importance of Lumbini in Tourism Development in Nepal" विषयक गोष्ठीमा प्रस्तुत गरिएका कार्यपत्रको पूर्णपाठ एवं टिप्पणीसहित अवधारणा-पत्रमा समावेश गरिएको छ । संस्थाका उपाध्यक्षद्वय डा. केशरीलक्ष्मी मानन्धर तथा वीणा कंसाकारद्वारा सम्पादित अवधारण-पत्र ७० पृष्ठको ठूलो पत्रिका साइज, रंगीन कलेवरमा विनामूल्य बौद्ध महिला संघ नेपालद्वारा प्रकाशित गरिएको छ । पर्यटन वर्ष २०११ को सन्दर्भ तथा लुम्बिनीसम्बन्धी जिज्ञासुहरूका लागि प्रकाशित कृति उपयोगी सिद्ध हुनसक्छ ।

## असल शिक्षा-२

### असल शिक्षा-२



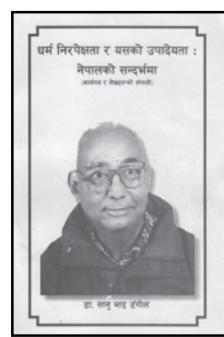
भिक्षु अश्वघोष

नेपालका संघउपनायक भिक्षु अश्वघोष महास्थविरद्वारा रचित असल शिक्षा-२ प्रकाशित भएको छ । लेखकको ५८ औं नेपाली भाषामा प्रकाशित कृतिभित्र विविध २३ वटा प्रकाशित भैसकेका स-साना लेख-रचना संग्रहित गरिएको छ । अत्यन्त सरल एवं बोधगम्य र आफ्नै भाषाशैलीय तौरतरिकायुक्त लेख-रचनाले जोस्तुकै पाठकलाई व्यावहारिक

जीवनमा बुद्धको उपदेशको उपादेयता बारे प्रष्ट पारिदिने हुन्छ । अत्यन्त छोटो सरल वाक्य, सरल शब्दको चयन तथा

सरलिकृत लेखकीय शैली सर्वसाधारण जो सुकैका लागि पठनीय खुराक हुनसक्छ । लेखकका प्रकाशित कृतिहरू पढ्दा प्रायः दोहोरिएको भान हुने त्रैमात्रिक यसकृतिमा पनि निरन्तरता देखिन्छ । १० पृष्ठको सो कृति टेकुका अरोजदास रजित परिवारले धर्मदानस्वरूप २००० प्रति प्रकाशन गरेको छ । इच्छुक पाठकहरूले लेखकलाई संघाराम विहार फोन नं.-४२५५९६०/४२५९११० वा प्रकाशकको फोन नं. ४२५२३४४ मा सम्पर्क गर्न सकिने छ ।

## 'धर्मनिरपेक्षता र यसको उपादेयता'

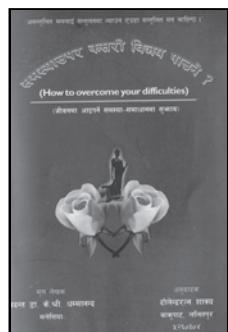


२०५४ सालमा "सोतापन्न अर्थात् निर्वाणको दर्शनः केही अनुभूतिहरू" शीर्षकीय पुस्तक लेखी स्वयं आफैलाई श्रोतापन्न स्थितिमा प्रतिष्ठित भैसकेको दावा गर्ने डा. सानुभाइ डंगोलको "धर्मनिरपेक्षता र यसको उपादेयता : नेपालको सन्दर्भमा" विषयक कृति प्रकाशित भएको छ । "धर्मनिरपेक्षता र यसको उपादेयता : नेपालको सन्दर्भमा, बुद्धधर्मको विकासमा नेपाल भारत सम्बन्ध, धर्मनिरपेक्षताको संरक्षण र संवर्द्धनमा नेपाली बौद्धहरूले खेल्नुपर्ने भूमिका, बुद्धधर्मप्रति हिन्दूहरूको नकारात्मक रवैया ठीक भएन" गरी चारवटा विषयवस्तु संगालेर प्रकाशित कृति कार्यपत्र र लेखहरूको संगालो हुन् । हिन्दूधर्म र नेवार बुद्धधर्मका प्रणेताहरू प्रति नचाहेर पनि नकारात्मक शब्दहरू पोख्नुभएकोमा लेखक स्वयंले क्षमा याचना गर्नुभएको छ । कृष्णकुमार प्रजापतिको समीक्षात्मक प्राककथन पठनीय छ । ६९ पृष्ठको सो कृति बौद्ध ल्यायम्ह पुचः, नगदेश तथा स्थविरवाद अध्ययन समूह, काठमाडौंको संयुक्त प्रकाशत्वमा मूल्य रु. ६०/- दरमा २२०० प्रति प्रकाशित भएको छ । साधारण मुख्यपृष्ठमा स्वयं लेखककै फोटो किन छापिएको होला भन्ने जिज्ञासा हुनु अस्वाभाविक होइन । भण्डै चारदशक राजदरवार सेवामा कार्यरत लेखक डंगोलले The Palace in Nepalese Politics विषयमा विद्यावारिधी हासिल गर्नुभई सोही शीर्षकमै अंग्रेजी तथा "नेपाली राजीतिमा दरवार" शीर्षकीय पुस्तक प्रकाशित गर्नुभएको थियो ।

## समस्याउपर कसरी

### विजय पाउने ?

अन्तर्राष्ट्रिय जगतमा ख्याति प्राप्त भिक्षु के. श्री. धम्मानन्दको "How To Overcome Your Difficulties?" विषयक सानो कृति "समस्याउपर कसरी विजय पाउने ?" शीर्षकीय नेपालीभाषामा रूपान्तरित पुस्तिका प्रकाशित भएको छ ।



बुद्धधर्म र साधनासम्बन्धी निरन्तररूपमा एकपछि अर्को कृति अनुवादजस्तो धार्मिक-साधनामा साधनारत साधक दोलेन्द्ररत्न शाक्यले अत्यन्त सरलभाषामा अनुवाद गर्नुभएको कृतिको अध्ययनपश्चात् दैनिक जीवनमा भोगिराखेको संघर्षमय विधि व्यवहार, कामकाजलाई कसरी व्यवस्थापन गर्न भन्ने हामीलाई निर्देशिका प्राप्त भएको अनुभूति गराउँदछ । ४० पृष्ठको रंगीन कलेवरमा सरस्वती श्रेष्ठ, भटापोल-ललितपुरले धर्मदानस्वरूप प्रकाशन गर्नुभएको सो पुस्तिका प्राप्त गर्न प्रकाशकको फोन नं. ५५३४४४५० अथवा अनुवादकको मो.नं. १७४१०५७७८५ मा सम्पर्क गर्न सकिने छ ।

### मिक्षु संघरक्षितका पाँचवटा कृति

छोटो अवधिमा धेरै पुस्तक-पुस्तिका लेखक युगा भिक्षुको पहिचान पाइसकेका भिक्षु संघरक्षितद्वारा भाद्र महिनादेखि मंसिरसम्म आइपुग्दा पाँचवटा पुस्तिका प्रकाशित भएका छन् । संख्यात्मक रूपमा कति अगाडि छन् भन्ने कुरा स्वयं लेखककै पुस्तिकाहरूमा प्रकाशित भैसकेका कृतिहरू रंगीन कलेवरमा वित्रसहित छापिएकाबाट स्पष्ट हुन्छ । उनका प्रकाशित ग्रन्थ, पुस्तक वा पुस्तिकाहरूमा अत्यन्त सरल वाक्यसहित बोलिचालीमा प्रयोग हुने सरलभाषा प्रयोग हुनु भिक्षु अश्वघोष महास्थविरको लेखन शैलीको प्रभाव परेको मान्न सकिन्छ । भिक्षु संघरक्षित बढी कलरफुल यानिकी रंगीन कलेवरसहित वित्रआकृतिको बढी प्रयोग तथा सक्दो बढि ठूलठूला व्यक्तित्व/संघसंस्थाको शुभकामना समेट्न माहिर देखिन्छन् भने भिक्षु अश्वघोष महास्थविरका कृतिमा ती भावहरू शून्य छन् । बहुआयमिक तवरबाट अगाडि बढ्ने जमर्को गरिरहेका भिक्षु संघरक्षितको क्रियाशीलता एवं लगावका कारण सत्यसन्देश प्रचारक प्रकाशनले थुप्रै बुद्धोपदेशसम्बन्धी प्रकाशन गर्नु आफैमा महत्वपूर्ण विषय हो । तर सो प्रकाशनभित्र अरु जो कोही किन अटाउन सकिएन वा अरुलाई किन समेटिएन भन्ने जिज्ञासासहित कुनैबेला उनकै पुस्तक समालोचनात्मक

समीक्षा गर्दै भिक्षु कोण्डन्यले सत्यसन्देश प्रचारक हो या संघरक्षित प्रचारक हो भनी प्रतिप्रश्न गर्नुभएको थियो । यथार्थतः उनका कृति बारे मूल्यांकन पाठक वर्गबाट भएकै हुनुपर्छ, यहाँ प्रसङ्गवश लेखकका कृति बारे केही प्रकाश पार्ने धृष्टागरिएको मात्र हो । विषयगत रूपमा पुस्तकको लघु समीक्षात्मक संक्षिप्त परिचय बारे यसरी बुझौ -

### चोरीको धन विषालु सर्प

अत्यन्त सरलभाषामा लेखिएको बौद्धिक बाल प्रकाशनभित्र मुसाले काटेको अमांगलिक वस्त्र, मूर्ख साथीको ईर्ष्या र चोरीको धन विषालु सर्प गरी तीनवटा बुद्धकालीन चित्रकथा संप्रह ३२ पृष्ठको सो पुस्तिका रु. १५/- मूल्यमा १००० प्रति प्रकाशित भएका छन् ।



### बौद्ध सामान्य ज्ञान

बुद्ध र बुद्धको उपदेशसम्बन्धी बुद्धजीवनीको आधारमा ४२५ वटा प्रश्नोत्तर शैलीमा प्रकाशित पुस्तक संग्रहणीय देखिन्छ । छोटो प्रश्न छोटो उत्तरसहित विषयगत सचित्र समेटिएको १००० प्रति प्रकाशित पृष्ठको सो कृतिको मूल्य रु. २५/- राखिएको छ ।

### अनित्य स्मरण

"अनित्य र मरणशील जीवन, मर्नु पर्छ स्मरण, मर्नुपर्ने जीवनमा अभिमान किन ?, मृत्यु पर्खाएर पर्खिन्न, मर्नुपर्ने जीवनमा रिस किन ?" आदि विषयसहित ११ वटा शीर्षकीय विषयवस्तुलाई समेटी "अनित्य स्मरण" प्रकाशित भएको छ । नितान्त सरल बोलिचालीको भाषामा १००० प्रति प्रकाशित ४८ पृष्ठको पुस्तकको मूल्य रु. २५/- तोकिएको छ ।



### ब्रह्मजाल सूत्र

बुद्धकालमा प्रचलित थरिथरिका वाद, मत, दृष्टिका सम्बन्धमा दीघनिकायको एउटा महत्वपूर्ण सूत्र हो- ब्रह्मजाल सूत्र । विद्यार्थीहरूका लागि सुबोधगम्य होस् भनी त्यसै सूत्रलाई भिक्षु संघरक्षितलाई बुँदागत रूपमा प्रस्तुत गर्नुभएको अध्ययनार्थी, अचेषक, अध्येयताहरूका लागि उपयुक्त देखिन्छ । ८२ पृष्ठको १००० प्रति प्रकाशित सो पुस्तकको मूल्य रु.५०/- तोकिएको छ ।



## पटाचारा जीवनी



बुद्धकालीन वियोगान्त एवं कारुणिक नारी पात्र पटाचाराको जीवनीलाई सवित्र कथाको स्थमा प्रस्तुत गरिएको छ । नव उदियमान सवित्रकार भिक्षु उत्तममोकोद्वार चित्राकित पुस्तकको पृष्ठभागसहित सम्पूर्ण चित्र आकृतिले कारुणिक कथालाई अभ बढी सशक्त तुल्याइदिएको आभाष हुन्छ । भिक्षु अमृतानन्दद्वारा संग्रहित बुद्धकालीन शाविका चरित-१ लाई मूलआधार मानी ६८ पृष्ठको १००० प्रति प्रकाशित सो पुस्तकको मूल्य रु. ४००- राखिएको छ ।

प्रायः धर्मदाने रूपमा प्रकाशित पुस्तकहरूको मूल्य तोकिए पनि सबै प्रकाशित कृतिमा 'प्राप्त रकम अर्को कृति प्रकाशनार्थ' प्रयोग गरिने छ' भनी उल्लेख गरेको छ । इच्छुक पाठकहरूले पुस्तक प्राप्तिका लागि सत्यसन्देश प्रचारक प्रकाशन, आनन्दभूवन विहार-स्वयम्भू फोन ४८७९६२३ मा सम्पर्क गर्न सक्नु हुनेछ । ♦

## बौद्ध वृद्धाश्रम, बनेपालाई सहयोग प्राप्त

- युनिटी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि. बनेपाबाट रु. २५०००- प्राप्त ।
- गुलुपारत्न दाता जीवरत्न स्थापित, बागबजार-काठमाडौंबाट ७३ औं जन्मोत्सवको उपलक्ष्यमा चन्दा रु. ५,००००- प्राप्त ।

उपरोक्त सहयोगी दाताहरूलाई हार्दिक साधुवाद व्यक्त गरिन्छ । बौद्ध-वृद्धाश्रमको भौतिक पूर्वाधारलगायत अन्य थ्रै आवश्यकताहरू वा यथाश्रद्धा जो कसैले कुनैपनि रूपबाट सहयोग गर्न चाहने श्रद्धालुहरूलाई बौद्ध-वृद्धाश्रम हार्दिक अनुरोध गर्दछ ।

## आश्रमका लागि सोलार हिटरको आवश्यकता इच्छुक दाताहरूबाट सहयोगको अपेक्षा गरिन्छ

### सहयोगार्थ सम्पर्कका लागि

बौद्ध वृद्धाश्रम, बनेपा, फोन: ०११-६६२८४९,  
बुद्धविहार भृकुटीमण्डप, फोन: ४२२६७०२, मो.: ९८५१०४६९८८

## बिहानी सेवा (Morning Counter) को सुविधा तथा नयाँ बचत योजना सहित आकर्षक व्याजदर तथा अन्य सेवाहरूसहित हामी उपस्थित भएका छौं ।

- \* Western Union Money Transfer को सुविधा ।
- \* Nabil Remit को सुविधा ।

\* कुनै पनि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको प्राथमिक शेयर (IPO) निष्काशन हुँदा ।  
आवेदन गरिदिने व्यवस्था



कमिक बचत  
४२ महिना = ५० महिना  
७२ महिना = १०० महिना



- \* कुनै पनि बैंक तथा वित्तीय संस्थाको चेकलाई समाशोधन गृह (CLEARING HOUSE) को व्यवस्था ।



- \* कुनै पनि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको शेयर सम्बन्ध आवश्यक सेवा तथा परामर्श । परामर्शको व्यवस्था

## हसना बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि. Hasana Saving & Credit Co-operative Ltd.

बलम्बु (भास्तिपुर)-२, काठमाडौं, फोन नं.: - ४३१६१७३, प्याक्स नं.: - ४३१६१७४  
ईमेल:- hasana2065@gmail.com

यस संस्थाको दोस्रो वार्षिक साधारण सभा मिति २०६७ माघ १५ गते शनिवार संस्थाको प्राङ्गण, बलम्बु-२, लालिटोलमा दिउँसो १२:३० बजे हुने भएको जानकारी गराउँदछौं ।

## कर्म विपाक-ज्ञानविना विकास असम्भव



शिशिल चित्रकार

संसारमा दिनानुदिन समस्यामाथि समस्या बढ़दै गइरहेको छ । विकसित राष्ट्रहरूमा समेत चैनको अवस्था छैन भने अल्पविकसित र दरिद्र राष्ट्रहरूको समस्याको त खन कुरै भएन । आज धनी वा गरीव राष्ट्र अथवा धनी व्यक्ति वा गरीव व्यक्तिहरूको बीचमा आर्थिक समस्या मात्र नभइ सामाजिक, मानसिक र अन्य समस्याहरू थिए गएको सबैतिर अनूभूति गरेकै विषय हुन् । धन भनेको समाजमा चाहिने वस्तु त हुन् तर धनले मात्र सबै समस्याको समाधान गर्न सकिंदैन भनी भन्न आजको विश्वको अवस्था नै प्रयाप्त छ कि छैनन् ?

आज विश्वको राजनीतिक, प्रशासनिक, सामाजिक, धार्मिक, स्वास्थ्य, न्यायिक, शैक्षिक, वैदेशिक, कुट्टनैतिक आदि क्षेत्रमा देखा परेका समस्याहरूको मूल जड के हो ? व्यक्तिको कर्म र विपाकको फल होइन ? कर्म र विपाकसम्बन्धी बुझ्न निम्नानुसारको उद्धरण दिन सान्दर्भिक हुनेछ ।

“कर्मका अनेक संचितहरू नै जीवनमा हुने अनेक परिणामहरूका लागि हेतु हुन् । यही नै कर्म र विपाकको नियम हो, हेतु र प्रत्ययको सिद्धान्त हो । मानिसहरू भिन्न भिन्न परिस्थितिहरूमा जन्मिने कुरा हामी देख्छौं । कोही मानिसहरू अनुकल वातावरणहरूमा जन्मन्छन र तीनीहरू आफ्ना जीवनमा धेरै सुखकर अनुभवहरू प्राप्त गर्दछन् । अरु मानिसहरूको अक्सर गरेर प्रतिकुल अनुभवहरू नै हुने सम्भावना रहन्छन् । तिनीहरू दरिद्र हुन्छन् या तिनीहरू खराब स्वास्थ्य वा रोगबाट पीडित रहन्छन् । अपर्याप्त पोषणबाट पीडित भएका बालबालिकहरूको बारेमा कुरा सुन्दा हामीलाई अचम्म लाग्छ कि अरु केटाकटीहरूलाई चाहिए जति कुरा उपलब्ध हुन्छन भने तिनीहरूले मात्र यसरी किन दुःख पाउनु परेका होलान् ? भगवान् बुद्धको उपदेशानुसार यस संसारमा प्रत्येकले आफ्नै कर्मको फल मात्र भोग गर्दछ । अतीतमा गरिएका कर्मले पछि पनि आफ्नो फल दिनसक्छ । किनभने अकुशल कर्म र कुशल कर्म दुवै संचित रहन्छन् । ..... कुनै एक जवान मान्छेले कसैलाई हिर्काएको छ भने त्यो हिर्काइ माग्ने व्यक्तिले महशुस गर्ने पीडा जो छ, त्यो हिर्काउनेले गरेको कर्मको

विपाक होइन । किनभने एउटाले गरेको कर्मको फल अर्कोले भोग गर्ने होइन । तसर्थ त्यो हिर्काइ माग्ने व्यक्तिले महशुस गरेको पीडा त्यस व्यक्ति स्वयंले पहिले गरेको

कर्म विपाक मात्र हो, जुन अकुशल विपाक कार्य इच्छीयमार्फत उसले भोग गर्दछ । त्यो हिर्काउने व्यक्तिको कार्य त केवल हिर्काइ माग्ने व्यक्तिको कष्टको समीप कारण मात्र हो अथवा भनौं तात्कालिक हेतु मात्र हो । त्यस घटीमा विपाक उत्पत्ति हुनुको निमित्त त्यो कार्य (हिर्काउने) एउटा हेतु मात्र हो, अवस्थासम्म हो । त्यो अर्को व्यक्तिलाई अकुशल कार्य गर्न लगाउने त्यहाँ एउटा अकुशल चित्त थियो । केही अधि वा पछि अथवा ढिलो वा चाँडो त्यो हिर्काउने व्यक्तिले पनि उसको आफ्नै अकुशल कर्मको फल भोग्नु नै छ । यसरी हामीमा कर्म र विपाक बारेमा बढी समझदार रहेमा हामीले हाम्रा जीवनका धेरै घटनाहरूलाई अभ बढी स्पष्ट रूपमा जान्ने बुझ्ने छौं ।” (साभार : जीवनको प्रत्येक घटीमा अभिधर्मको उपयोग, अनु., आर. बि. बन्द्य)

यहाँ व्यक्तिको कर्म र कर्मफलको कुराफै लाग्छ तर के विभिन्न क्षेत्रमा हुने कृयाकलाप नै कसैले कसैलाई हिर्काएको (शोषक) र कोही हिर्काइएको (पीडित) पात्रको रूपमा आउने होइन र ? राजनीतिक, प्रशासनिक, सामाजिक, भाषिक, धार्मिक, स्वास्थ्य, न्यायिक, शैक्षिक, वैदेशिक, कुट्टनैतिक आदि क्षेत्रमा हुने अन्याय अत्याचारलाई कसैलै कसैमाथि हिर्काएको मान्न सकिन्छ कि सकिंदैन ? केवल शारीरिक प्रहारलाई मात्र हिर्काएको अर्थमा लिने की अन्य वैचारिक-मानसिक शोषणलाई पनि हिर्काएको रूपमा लिने ?

आजको विश्वको समस्या भनेको व्यक्तिहरूले आफ्नो कर्म र विपाकको अर्थ नबुझेर आएको हो कि होइन ? वा आज विभिन्न क्षेत्रका शोषित पीडित व्यक्तिहरूले हिजोका विपाक भोगिरहेको मान्न सकिन्छ की सकिंदैन ? र आजको विभिन्न क्षेत्रका शोषकहरूले पनि भोलि आफ्नो कर्मको फल भोग्ने निश्चित छ की छैनन् ?

आज समाजको यावत क्षेत्रमा अराजकताको स्थिति आउनुमा हाम्रो कर्मको फल नै हो भने अब हाजीतको युद्ध वा भौतिक सम्पत्तिको लाभको लागि हानथाप गर्नु व्यर्थ छ । आजको भौतिक संसारमा धनको लागि हारजीत र युद्धको जुन वातावरण छ, त्यो सबै अज्ञानता र सर्वश्रेष्ठ धनको भेद नजान्नाले भएको मान्न सकिन्छ की सकिंदैन ? यहाँ धम्मपदको केही श्लोक उल्लेख गर्नु सान्दर्भिक हुनेछ ।

पमादम्नुयुज्जन्ति—बाला दुम्भेधिनो जना ।  
अप्पमादञ्च मेधावी—धनं सेहुंव रक्खति ॥ (गाथा. २६)

अर्थः मूर्खहरू प्रमादी भएर बस्छन्, तर पण्डितहरूले श्रेष्ठधन रक्षा गरेकै अप्रमादलाई रक्षा गर्दछन् ।  
मा पमादमनुज्जेथ—मा कामरतिसन्ध्यं ।  
अप्पमत्तो हि भायन्तो—पप्पोति विपुलं सुखो ॥ (गाथा. २७)

अर्थः प्रमादी नहोउन, पञ्चकामगुणमा आशक्त नहोऊ । अप्रमादी भएर ध्यान गन्यो भने ठूलो सुखप्राप्त हुन्छ ।

आज संसारको हरेक क्षेत्रमा देखा परेका नानाथरीका भयहरू जस्तै राजभय, चोरभय, मनुष्यभय, आगोको भय, पानीको भय, पिशाचभय, नक्षत्रको भय,

विभिन्न सरुवा रोगको भय, असत्धर्मको भय, असत्दृष्टिको भय, असत्पुरुषको भय, विभिन्न जनावरहरूबाट हुने भय, सामाजिक उपद्रव वा दुर्घटनाको शिकार हुने आदि इत्यादि भयबाट घेरिएको यो विकराल संसारमा धनको लागि हानथाप, युद्ध हारजीतको खेल सबै प्रमादजन्य घटनाको रूपमा चित्रण गर्न सकिन्छ की सकिंदैन ?

विभिन्न जातजाति भाषिक, राजनैतिक आदि क्षेत्रमा देखा परेका गृटबन्दि समूहगत भगडा सबै प्रमादजन्य कृयाकलाप हो वा होइनन् ? विगतमा भन्ने सुन्ने गरेको 'एकता नै बल' भन्ने वाक्याशंको मर्म र अर्थ आज गलत कृयाकलापको लागि समेत प्रयोग हुन थालेको अवस्था हो वा होइन ? यी सबैको जड व्यक्तिको अज्ञानता, अनि शोषक वा पीडक र शोषित वा पीडितको (हिर्काउने र हिर्काइको) स्वरूपमा मात्र परिवर्तन भएको हुन की होइनन् ?

आज विश्वको, मानव जीवनको, शृष्टिको अवस्था नाजुक छ । हिर्काउने र हिर्काइने तत्त्वभइरहेसम्म, कर्म र कर्मको फलको विपाक आइरहनु निश्चित छ । कर्म र कर्मको फलको ज्ञान विनाको शिक्षाले समाज र विश्वको कल्याण नहुने स्वतः सिद्ध छ ।

सबैको कल्याण होस ! ♦

मासे मासे सहस्रेन – यो यजेथ सतं समं ।  
एकं च भावित त्तानं – मुहुत्तम पि पूजये ।  
साये व पूजना सेय्यो – यं चे वस्ससतं हुतं ॥

लां ला, सलंस, दोलं दो फुका यज्ञ-होम यानागुया पुण्य स्वया नं परिशुद्धम्ह  
चित्तम्हसित धौष्ठिजक पूजा सत्कार यानागुया पुण्यफल उत्तम जुइ ।



## मिलन बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लिमिटेड

हवनाढ्हाँ, पाको, न्यूरोड, काठमाडौं

फोन: ४२३१०३६, ४२२२०६५, फ्लाक्स : ४२१६१६७

पालि त्रिपिटक  
अनुवाद अंश

## चतुर्वार्य सत्य-२

### २. समुदयसत्य

"भिक्षु हो ! दुःख समुदय आर्यसत्य के लाई भन्दछन् ? भिक्षु हो ! जो यो पुनर्भविक (फेरि फेरि जन्मने) तृष्णा हो, जो यो नन्दिराग (मजा लिने स्वभाव) सहगत तृष्णा हो, जो यो त्यहाँ त्यहाँ अभिनन्दित (आनन्द लिने स्वभाव) गर्ने तृष्णा हो, जस्तै (१) कामतृष्णा<sup>१</sup>, (२) भवतृष्णा<sup>२</sup>, (३) विभवतृष्णा<sup>३</sup> ।

"भिक्षु हो ! त्यो तृष्णा उत्पन्न हुने बेलामा कहाँ उत्पन्न हुन्छ ? स्थित भइरहेको बेला कहाँ स्थित हुन्छ ? यस लोकमा मानिसको जुन प्रिय एवं अनुकूल(सात) विषय हुन्छ, त्यही त्यो तृष्णा उत्पन्न हुन चाहेमा उत्पन्न हुन्छ, स्थित भइरहन चाहेमा स्थित हुन्छ (अभिनिविष्ट) ।

"(संस्कार) लोकमा प्रिय एवं अनुकूल विषय भनेको के हो ? लोकमा चक्षु (आँखा) प्रिय एवं अनुकूल हुन्छ, यहाँ यो (तीन) तृष्णा उत्पन्न हुन चाहेमा उत्पन्न हुन्छ, स्थित भइरहन चाहेमा स्थित हुन्छ । लोकमा स्रोत <sup>४</sup>(पूर्ववत) । लोकमाकाय <sup>५</sup>(पूर्ववत) । लोकमा मन प्रिय एवं अनुकूल हुन्छ, यहाँ यो तृष्णा उत्पन्न हुन चाहेमा उत्पन्न हुन्छ, स्थित भइरहन चाहेमा स्थित हुन्छ ।"

"लोकमा रूप प्रिय एवं अनुकूल हुन्छ, यहाँ यो (तीन) तृष्णा उत्पन्न हुन चाहेमा उत्पन्न हुन्छ, स्थित भइरहन चाहेमा स्थित हुन्छ । <sup>६</sup>शब्द । <sup>७</sup>गन्ध । <sup>८</sup>रस । <sup>९</sup>स्पर्श । लोकमा धर्म प्रिय एवं अनुकूल हुन्छ, यहाँ यो तृष्णा उत्पन्न हुन चाहेमा उत्पन्न हुन्छ, स्थित भइरहन चाहेमा स्थित हुन्छ ।"

"लोकमा चक्षुविज्ञान प्रिय एवं अनुकूल हुन्छ, यहाँ यो (तीन) तृष्णा उत्पन्न हुन चाहेमा उत्पन्न हुन्छ, स्थित भइरहन चाहेमा स्थित हुन्छ । <sup>१०</sup>स्रोतविज्ञान । <sup>११</sup>घ्राणविज्ञान । <sup>१२</sup>जिह्वाविज्ञान । <sup>१३</sup>कायविज्ञान । लोकमा मनोविज्ञान प्रिय एवं अनुकूल हुन्छ, यहाँ यो तृष्णा उत्पन्न हुन चाहेमा उत्पन्न हुन्छ, स्थित भइरहन चाहेमा स्थित हुन्छ ।"

"लोकमा चक्षुस्पर्श प्रिय एवं अनुकूल हुन्छ, यहाँ यो तृष्णा उत्पन्न हुन चाहेमा उत्पन्न हुन्छ, स्थित भइरहन चाहेमा स्थित हुन्छ । <sup>१४</sup>स्रोतस्पर्श । <sup>१५</sup>घ्राणस्पर्श । <sup>१६</sup>जिह्वासंस्पर्श । यहाँ यो तृष्णा उत्पन्न हुन चाहेकमा उत्पन्न हुन्छ, स्थित भइरहन चाहेमा स्थित हुन्छ ।"

"लोकमा चक्षुस्पर्शज वेदना प्रिय एवं अनुकूल हुन्छ, यहाँ यो तृष्णा उत्पन्न हुन चाहेमा उत्पन्न हुन्छ, स्थित भइरहन चाहेमा स्थित हुन्छ । <sup>१७</sup>स्रोतसंस्पर्श वेदना । <sup>१८</sup>घ्राणसंस्पर्शज वेदना । <sup>१९</sup>जिह्वासंस्पर्शज वेदना । <sup>२०</sup>कायसंस्पर्शज वेदना । लोकमा मनोसंस्पर्शज वेदना प्रिय एवं अनुकूल हुन्छ,

यहाँ यो तृष्णा उत्पन्न हुन चाहेमा उत्पन्न हुन्छ, स्थित भइरहन चाहेमा स्थित हुन्छ ।"

"लोकमा रूपसंचेतना प्रिय एवं अनुकूल हुन्छ, यहाँ यो तृष्णा उत्पन्न हुन चाहेमा उत्पन्न हुन्छ, स्थित भइरहन चाहेमा स्थित हुन्छ । <sup>२१</sup>गन्धसंज्ञा । <sup>२२</sup>रससंज्ञा । <sup>२३</sup>स्पर्शसंज्ञा । लोकमा धर्मसंचेतना प्रिय एवं अनुकूल हुन्छ, यहाँ यो तृष्णा उत्पन्न हुन चाहेमा उत्पन्न हुन्छ, स्थित भइरहन चाहेमा स्थित हुन्छ ।"

"लोकमा रूपसंचेतना प्रिय एवं अनुकूल हुन्छ, यहाँ यो तृष्णा उत्पन्न हुन चाहेमा उत्पन्न हुन्छ, स्थित भइरहन चाहेमा स्थित हुन्छ । <sup>२४</sup>शब्दसंचेतना । <sup>२५</sup>गन्धसंचेतना । <sup>२६</sup>स्पर्शसंचेतना । लोकमा धर्मसंचेतना प्रिय एवं अनुकूल हुन्छ, यहाँ यो तृष्णा उत्पन्न हुन चाहेमा उत्पन्न हुन्छ, स्थित भइरहन चाहेमा स्थित हुन्छ ।"

"लोकमा रूपवितर्क प्रिय एवं अनुकूल हुन्छ, यहाँ यो तृष्णा उत्पन्न हुन चाहेमा उत्पन्न हुन्छ, स्थित भईरहन चाहेमा स्थित हुन्छ । <sup>२७</sup>शब्दवितर्क । <sup>२८</sup>गन्धवितर्क । <sup>२९</sup>रसवितर्क । <sup>३०</sup>स्पर्शवितर्क । लोकमा धर्मवितर्क प्रिय एवं अनुकूल हुन्छ, यहाँ यो तृष्णा उत्पन्न हुन चाहेमा उत्पन्न हुन्छ, स्थित भईरहन चाहेमा स्थित हुन्छ ।"

"लोकमा रूपविचार प्रिय एवं अनुकूल हुन्छ, यहाँ यो तृष्णा उत्पन्न हुन चाहेमा उत्पन्न हुन्छ, स्थित भईरहन चाहेमा स्थित हुन्छ । <sup>३१</sup>शब्दविचार । <sup>३२</sup>गन्धविचार । <sup>३३</sup>रसविचार । <sup>३४</sup>स्पर्शविचार । लोकमा धर्मविचार प्रिय एवं अनुकूल हुन्छ, यहाँ यो तृष्णा उत्पन्न हुन चाहेमा उत्पन्न हुन्छ, स्थित भईरहन चाहेमा स्थित हुन्छ । भिक्षु हो ! (तृष्णालाई) दुःख समुदय आर्यसत्य भन्दछन् ।"

### ३. निरोध सत्य

"भिक्षु हो ! दुःख निरोध आर्यसत्य भनेको के हो ? जो त्यही तृष्णाको निशेष निरोध, त्याग, प्रतिनिस्सर्ग, मुक्ति, अनालय हो, यही हो त्यो (दुःख निरोग आर्यसत्य) ।

"भिक्षु हो ! त्यो तृष्णा प्रहीण गर्न चाहने बेलामा कहाँ प्रहीण भइजान्छ ? निरोध गर्न चाहने बेलामा कहाँ निरोध भइजान्छ ? लोकमा जो ती प्रिय एवं अनुकूल विषय (भोग) हुन्छन् ती त्यहाँ तृष्णा प्रहीण गर्न चाहने बेलामा प्रहीण भइजान्छ, निरोध गर्न चाहने बेलामा निरोध हुन्छ ।"

"(संस्कार) लोकमा चक्षु प्रिय एवं अनुकूल विषय स्वभाव भनेको के हो ? लोकमा चक्षु प्रिय एवं अनुकूल विषय स्वभाव



डॉ बहादुर राजगारी

हो । यो तृष्णा प्रहीण भएको बेला यो स्वभाव पनि प्रहीण हुन्छ, निरोध भएको बेला यो स्वभाव पनि निरोध हुन्छ । लोकमा स्रोत **(पूर्ववत्)** । **ग्राण** । **जिह्वा** । **काय** । **मन** ।

"लोकमा रूप प्रिय एवं अनुकूल विषय स्वभाव हो । यो तृष्णा प्रहीण भएको बेला यो स्वभाव पनि प्रहीण हुन्छ, निरोध भएको बेला यो स्वभाव पनि निरोध हुन्छ । लोकमा शब्दविज्ञान । **ग्राणविज्ञान** । **जिह्वाविज्ञान** । **कायविज्ञान** । **मनोविज्ञान** ।"

"लोकमा चक्षुर्विज्ञान प्रिय एवं अनुकूल विषय स्वभाव हो । यो तृष्णा प्रहीण भएको बेला यो स्वभाव पनि प्रहीण हुन्छ, निरोध भएको बेला यो स्वभाव पनि निरोध हुन्छ । लोकमा चोतसंस्पर्श । **ग्राणसंस्पर्श** । **जिह्वासंस्पर्श** । **कायसंस्पर्श** । **मनसंस्पर्श** ।"

"लोकमा चक्षुसंस्पर्शज प्रिय एवं अनुकूल विषय स्वभाव हो । यो तृष्णा प्रहीण भएको बेला यो स्वभाव पनि प्रहीण हुन्छ, निरोध भएको बेला यो स्वभाव पनि निरोध हुन्छ । लोकमा चोतसंस्पर्शज वेदना**(पूर्ववत्)** । **ग्राणसंस्पर्शज** वेदना । **जिह्वासंस्पर्शज** वेदना । **मनोसंस्पर्शज** वेदना ।"

"लोकमा रूपसंज्ञा प्रिय एवं अनुकूल विषय स्वभाव हो । यो तृष्णा प्रहीण भएको बेला यो स्वभाव पनि प्रहीण हुन्छ, निरोध भएको बेला यो स्वभाव पनि निरोध हुन्छ । लोकमा शब्दसंज्ञा । **गन्धसंज्ञा** । **रससंज्ञा** । **स्पर्शसंज्ञा** । **धर्मसंज्ञा** ।"

"लोकमा रूप सञ्चेतना प्रिय एवं अनुकूल विषय स्वभाव हो । यो तृष्णा प्रहीण भएको बेला यो स्वभाव पनि प्रहीण हुन्छ, निरोध भएको बेला यो स्वभाव पनि निरोध हुन्छ । लोकमा शब्दसञ्चेतना । **गन्धसञ्चेतना** । **रससञ्चेतना** । **स्पर्शसञ्चेतना** । **धर्मसञ्चेतना** ।"

"लोक रूप तृष्णा प्रिय एवं अनुकूल विषय स्वभाव हो । यो तृष्णा प्रहीण भएको बेला यो स्वभाव पनि प्रहीण हुन्छ, निरोध भएको बेला यो स्वभाव पनि निरोध हुन्छ । लोकमा शब्दतृष्णा । **गन्धतृष्णा** । **रसतृष्णा** । **स्पर्शतृष्णा** । **धर्मतृष्णा** ।"

"लोकमा वितर्क प्रिय एवं अनुकूल विषय स्वभाव हो । यो तृष्णा प्रहीण भएको बेला यो स्वभाव पनि प्रहीण हुन्छ, निरोध भएको बेला यो स्वभाव पनि निरोध हुन्छ । लोकमा शब्दवितर्क । **गन्धवितर्क** । **रसवितर्क** । **स्पर्शवितर्क** । **धर्मवितर्क** ।"

"लोकमा रूप विचार प्रिय एवं अनुकूल विषय स्वभाव हो । यो तृष्णा प्रहीण भएको बेला यो स्वभाव पनि प्रहीण हुन्छ, निरोध भएको बेला यो स्वभाव पनि निरोध हुन्छ । लोकमा शब्दविचार ।

निरोध भएको बेला यो स्वभाव पनि निरोध हुन्छ । लोकमा शब्दविचार । **गन्धविचार** । **रसविचार** । **स्पर्शविचार** ।

लोकमा धर्म विचार भएको बेला रूप प्रिय एवं अनुकूल विषय स्वभाव हो । यो तृष्णा प्रहीण भएको बेला यो स्वभाव पनि प्रहीण हुन्छ, निरोध भएको बेला यो स्वभावपनि निरोध हुन्छ । भिक्षु हो ! यसैलाई (निर्वाणलाई) दुःख निरोध आर्यसत्य भनी भन्दछन् ।

#### ४. मार्ग सत्य

"भिक्षु हो ! दुःख निरोध गामिणी प्रतिपदा आर्यसत्य केलाई भनिन्छ ? यही हो आर्य अस्टाङ्गिक मार्ग । जस्तै १) सम्यकदृष्टि, २) सम्यकसंकल्प, ३) सम्यकवाचा, ४) सम्यककर्मान्त, ५) सम्यकआजीव, ६) सम्यकव्यायाम, ७) सम्यकस्मृति, ८) सम्यकसमाधि ।

"भिक्षु हो ! सम्यकदृष्टि<sup>१</sup> केलाई भनिन्छ ? भिक्षु हो ! दुःख सत्यको विषयमा जुन ज्ञान हो, दुःख समुदय सत्यको विषयमा जुन ज्ञान हो, फेरि दुःख निरोध सत्यको विषयमा जुन ज्ञान हो, भिक्षु हो ! यसैलाई सम्यकदृष्टि भनी भनिन्छ ।

"भिक्षु हो ! सम्यकसंकल्प केलाई भनिन्छ ? नैषम्यसंकल्प (पञ्चकामगुणबाट मुक्त हुने संकल्प), अव्यापाद संकल्प, अविहिसा संकल्प छन् । भिक्षु हो ! यसैलाई सम्यकसंकल्प भनी भनिन्छ ।

"भिक्षु हो ! सम्यकवाचा<sup>२</sup> (वचन) केलाई भनिन्छ ? भूटो कुरा बोल्नुबाट अलग भइरहनु, पैशुन्य वचनबाट अलग भइरहनु, परुष वचनबाट अलग भइरहनु, फजुल कुरा गर्नुबाट अलग भइरहनु । भिक्षु हो ! यसैलाई सम्यकवाचा भनी भनिन्छ ।

"भिक्षु हो ! सम्यककर्मान्त<sup>३</sup> केलाई भनिन्छ ? प्राणी हिसाबाट अलग भइरहनु, चोरी कामबाट अलग भइरहनु, व्यभिचारबाट अलगभ भइरहनु । भिक्षु हो ! यसैलाई सम्यक्कर्मान्त भनी भनिन्छ ।

"भिक्षु हो ! सम्यकआजीव केलाई भनिन्छ ? भिक्षु हो ! यहाँ (यो बुद्धशासनम) आर्यश्रावक मिथ्या आजीविकालाई त्याग गरी सम्यक आजीविकाद्वारा जीविका चलाउँछ । भिक्षु हो ! यही रूपले जीविका गर्नेलाई सम्यकआजीव भनी भनिन्छ ।

"भिक्षु हो ! सम्यकव्यायाम केलाई भनिन्छ ? भिक्षु हो ! यहाँ उत्पन्न नभएको पापक अकुशल धर्मलाई उत्पन्न हुन नदिनको निमित्त छन्द (इच्छा) उत्पन्न गर्छ, उद्योग गर्छ, वीर्यरम्भ गर्छ, चित्तलाई उत्साहित गर्छ, प्रयत्न गर्छ । उत्पन्न भएको पापक अकुशल धर्मलाई हटाउनको निमित्त छन्द उत्पन्न गर्छ । उत्पन्न नभएको कुशल धर्मलाई उत्पन्न गराउनको निमित्त छन्द उत्पन्न गर्छ । उत्पन्न भएको कुशल धर्मलाई स्थित राख्नको निमित्त, नछुट्याउनको निमित्त, अफ भन्भफन् जिभवृद्धि गर्नको निमित्त, विपुल भावको निमित्त, भाविता पूर्तिको निमित्त, छन्द (इच्छा) उत्पन्न गर्छ, उद्योग गर्छ, वीर्यरम्भ गर्छ, चित्तलाई उत्साहित गर्छ, प्रयत्न गर्छ । भिक्षु हो ! यसैलाई सम्यकव्यायाम

भनी भनिन्छ ।

“भिक्षु हो ! सम्यक्सृति केलाई भनिन्छ ? भिक्षु हो ! यहाँ (यो बुद्धशासनमा) भिक्षु कायमा कायानुपश्यी भई लोकमा (यसे जीवनमा अर्थात् पाँच उपादानस्कन्धमा) लोभ दोर्मनस्यतालाई हटाई, आतपत गरी, सम्प्रज्ञानी भई, स्मृतिवान् भई विहार गर्छ, वेदनामा वेदनानुपश्यी (पूर्ववत्) विहार गर्छ, चित्तमा चित्तानुपश्यी भई (पूर्ववत्) विहार गर्छ, धर्ममा धर्मानुपश्यी भई लोकमा लोभ दोर्मनस्यतालाई हटाइ, आतपत गरी सम्प्रज्ञानी भई, स्मृतिवान् भई विचार गर्छ । भिक्षु हो ! यसैलाई सम्यक्सृति भनी भनिन्छ ।

“भिक्षु हो ! सम्यक्समाधि केलाई भनिन्छ ? भिक्षु हो ! यहाँ (यो बुद्धशासनमा) भिक्षु कामविषयबाट अलग भई वितर्क विचारयुक्त भएको विवेकज (ध्यानजः) प्रीत सुख भएको प्रथमध्यान प्राप्त गरी बस्छ । फेरि वितर्क विचारलाई उपशान्त गरी अभ्यन्तर सम्प्रसादलाई चित्तमा एकाग्र गरी वितर्क विचारहित विवेकज, प्रीति सुख भएको द्वितीयध्यान प्राप्त गरी बस्छ । फेरि प्रीतिलाई पनि त्यागी उपेक्षित भई स्मृतिसम्प्रज्ञ भई शरीरद्वारा सुखानुभव गरी बस्छ । जसलाई आर्यहरू उपेक्षावान् स्मृतिवान् सुखपूर्वक बस्ने भनी भन्दछन् । त्यसप्रकारको तृतीयध्यान प्राप्त गरी बस्छ । फेरि सुखलाई पनि त्यागी दुःखलाई पनि त्यागी पहिले नै सौमनस्य (मानसिक सुख) दोर्मनस्य (मानसिक दुःख) को अन्त गरी सुख दुःख नभएको स्मृति र उपेक्षा परिशुद्ध भएको चतुर्थध्यान प्राप्त गरी बस्छ । भिक्षु हो ! यसैलाई सम्यक् समाधि भनी भनिन्छ । भिक्षु हो ! यसैलाई (माथि उल्लेखित आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग धर्म समूहलाई) दुःख निरोध गामिनी प्रतिपदा आर्यसत्य भनी भनिन्छ ।

यसरी आफ्नो भित्री धर्ममा धर्मानुपश्यी भई विहार गरी बस्छ । यसरी बाहिरी धर्ममा धर्मानुपश्यी भई विहार गरी बस्छ । भित्री बाहिरी धर्ममा धर्मानुपश्यी भई विहार गरी बस्छ । समुदय धर्मलाई धर्ममा हेरेर विहार गरी बस्छ । धर्म स्वभाव मात्र छ भनी सो (भिक्षु) को स्मृति अगाडि प्रकट भइरहन्छ । यस प्रकारले सम्मुखी भूत ती स्मृति अगाडि प्रकट भइरहन्छ । यस प्रकारले सम्मुखी भूत ती स्मृति क्रमिक ज्ञानवृद्धिको निमित्त तथा क्रमिक बारबार स्मृति अभिवृद्धिको निमित्त मात्र हो । ती स्मृतिमान भिक्षु तृष्णा र दृष्टिबाट अलग भई विहार गरी बस्छ । सो भिक्षुले लोकमा कुनै कुरालाई पनि (तृष्णा र दृष्टिद्वारा) ग्रहण नगरिकन बस्छ । यसरी भिक्षु धर्ममा धर्मानुपश्यी भई विहार गर्छ । ♦

सन्दर्भ श्रोतः महासतिपट्ठान-सुत, दीघनिकाय पाद टिप्पणी :

६ ‘कामतृष्णा’ पञ्चकामविषयिक तृष्णा र रागलाई भनिन्छ । विभं अ. क. पृ. ७७, कामतृष्णाको परिभाषा यसरी दिइएको छ- “कामधातुपटिसंयुक्तो रागो सरागो चित्तस्स, सारागो - अयं वुच्चति ‘कामतृष्णा’ ।” विभं. पा. पृ. ४३७

- ७ ‘भवतृष्णा’ को परिभाषा हो- “रूपधातु अरूपधातुपटिसंयुक्तो रागो सारागो चित्तस्स सारागो- अयं वुच्चति ‘भवतृष्णा’” विभं. पा. पृ. ४३७, अर्थात्- रूप अरूपसम्बन्धी भएको रागलाई ‘भवतृष्णा’ भनिएको हो ।
- ८ ‘विभवतृष्णा’ को परिभाषा हो- “उच्छेददृष्टिसंहगतो रागो सारागो चित्तस्स सारागो - अयं वुच्चति ‘विभवतृष्णा’” विभं. पा. पृ. ४३७, अर्थात्- “उच्छेददृष्टियुक्त चित्तको रागलाई ‘विभवतृष्णा’ भनिएको हो ।” विभं. अ. क. पृ. ७७ अनुसार ‘शास्वत दृष्टियुक्त रागलाई ‘भवतृष्णा’ र उच्छेददृष्टियुक्त रागलाई ‘विभवतृष्णा’ पनि भनिन्छ । यी तीन तृष्णाहरूको विभाजन विभं. पा. पृ. ४३६, ४३७ मा समुल्लेख भएको पाइन्छ । उपरोक्त तृष्णाहरू कहाँ उत्पन्न हुन्छन् भन्ने बारेका कुराहरू विभं. पा. पृ. १२९: मा समुदयसत्यको कुरा उल्लेख भएकै ठाउँमा समुल्लेख भएका छन् ।
- ९ ‘सम्यक्दृष्टि’ को साधारण शब्दार्थ हो - ठीक हेराइ, यथार्थ हेराइ तथा राम्रो हेराइ । बुद्धधर्मको दृष्टिकोणले कस्तो हेराइलाई ‘सम्यक्दृष्टि’ भन्दछन् भन्ने बारेमा विचार गर्ने हो भने- जसै चतुरार्यसत्यलाई नजान्नु नदेख्नु नै अविद्या हो । त्यसै सम्यक्दृष्टिको ठीक अर्थ पनि चतुरार्यसत्यलाई जान्नु, देख्नु हो ।
१०. ‘सम्यक्संकल्प’ को साधारण अर्थ हो ठीक कल्पना, यथार्थकल्पना अथवा राम्रो कल्पना आदि । तर वास्तवमा कस्तो कल्पनालाई परिलक्षितगरी ‘सम्यक्संकल्प’ भनिएको हो भन्ने बारेमा विचारगर्दा यसको परिभाषा पनि निम्न प्रकार उल्लेख भएको पाइन्छ-
- “तथ ततमो सम्मासंकपो ? - नेक्खम्मसंकपो, अव्यापादसंकपो अविहिलाससंकपो- अयं वुच्चति ‘सम्मासंकपो’” विभं. पा. पृ. १३३, अर्थात्- “नैष्ठ्रकम्यसम्बन्धी कल्पनाहरूलाई नै ‘सम्यक्संकल्प’ भनिएको हो । अभिधर्मको भाजनीय अनुसार- “यो तत्को वितर्को अपना व्यप्ना चेतसो अभिनिरोपना सम्मासंकपो मगगङ्ग मगगपरियापन्न- अयं वुच्चति ‘सम्मासंकपो’” विभं. पा. पृ. १३६, २८७, धम्म सं. पृ. २१, ७८, अर्थात्- जो तर्कना वितर्कना, संकल्प, अर्पणा (=ध्यान अवस्थाको एक स्थिति) · ‘मार्गअन्तर्गत आदि (चित्त) हो- यही नै सम्यक्संकल्प हो ।
- ११ ‘भवतृष्णा’ को भपरिभाषा हो- “रूपधातु पटिसंयुक्तो रागो सारागो चित्तस्स सारागो - अयं वुच्चति ‘भवतृष्णा’ ।” विभं. पा. पृ. ४३७, अर्थात्- रूप अरूपसम्बन्धी भएको रागलाई ‘भवतृष्णा’ भनिएको हो ।

सम्दर्भ पं. बद्रीरत्न वज्राचार्यको भीमरथारोहण :

## पं. बद्रिरत्न वज्राचार्यको संक्षिप्त जीवनी



**माता:-** बेतिमाया वज्राचार्य/**पिता:-** देवरत्न वज्राचार्य

**जन्म:-** वि. सं. १९९० कार्तिकशुल्क अष्टमी (मुखः अस्टमी) मन्त्रसिद्धि महाविहार, सवलबहाल ।

**शिक्षा:-** ५ वर्षको उमेरमा प्रारम्भिक शिक्षा/पूजाविधि/संस्कृत आदि ।

**प्रवर्ज्या:-** १९९८ फाल्गुण अष्टमी । एवं आचार्यभिषेक :- एघार वर्षको उमेरदेखि जजमानी/कर्मकाण्ड गर्दे आएको सानै उमेरमा (२०११ सालमा) पिताको देहावसान । पन्थ वर्षको उमेरमा- कथा वाचन (वसुन्धराप्रतमा)

**श्रीमती:-** आशामाया वज्राचार्य

**दीक्षा:-** आनन्दमुनि वज्राचार्यबाट, इकुबहालमा सम्पन्न, अचलाभिषेक समेत ।

**अन्य शिक्षा:-** मण्डल लेखन, चिना हेर्न, लेखने, चर्या गीति, नृत्य, २००७ सालमा मुरलीधर भट्टराईसेंग कथावाचन शिक्षा, सोसम्बन्धी कलाको प्रशिक्षण/योग/ध्यान/समाधि आदि ।

- रोग निदान, धन्वन्तरी आदिको स्वाध्ययन/पंचताल बाजा ।

**वहाँको विशेष गुरु:-** अमोघवज्र वज्राचार्य, गंबहाल ।

**विशेष कथावाचन:-** २०२१ सालदेखि औपचारिक रूपमा धर्मासनमा बसी आजसम्म पनि कथावचन गर्दे आएको- अवदान, जातक, सूत्र आदिमा । (उपत्यकाका प्रत्येक

चोक, बहाल, टोल, आदि स्थानहरूमा)

**पुस्तक लेखन:-** नेपाल जनजीवन क्रिया पद्धति (संयुक्तलेखन) बाट सुरु भई हाल सम्ममा कर्मकाण्ड, पुराण, दर्शन, भाष्य, चर्यागीति, ब्रतमहात्म्य, आदि बौद्ध-संस्कार संस्कृति र विधिविधान आदि गरी ५० औं पुस्तकहरूको लेखक, अनुवादक, सम्पादक भई प्रस्तुत गर्नुभयो ।



क अष्टमुनि गुम्माजु

**विशेष योगदान:-** पन्थौ विश्व बौद्ध सम्मेलन, रंगशालामा हुँदा विशेष उल्लेखनीय योगदान । सो सम्मेलनको बेलादेखि हालसम्म निरन्तर रूपमा करुणामय सेवा पूजा खलःको नेतृत्व, धर्मगुरु ।

**संघसंस्था स्थापना र अध्यापन कार्य:-** वज्राचार्य अध्ययन मण्डल - २०३५ वि.सं. देखि स्थापना र अध्यापन ।

- महेन्द्र संस्कृत विद्यालय, बाल्मिकि विद्यापीठमा पाठ्यक्रम निर्माणदेखि प्रशिक्षणसम्म-२०४८ देखि पछि सोही विद्यालयमा बौद्ध-दर्शन अध्यापन ।

- नेपाल महायान बौद्ध धर्मसंघ- २०४३ वि.सं.
- वज्राचार्य संरक्षण गुरु- २०४५ वि.सं.
- नेपालको बौद्ध धर्मसंघ- २०५३ (यस संघबाट बौद्ध कुलपुत्र र अन्यलाई समेत अनुरोध गरी आएमा चूडाकर्म प्रदान ।
- वैरोचन तीर्थ कुटागार र विहार एवं संरक्षण समिति....
- जिन संघ विहार

**कृति र उपाधि:-** धर्मोदय सभाका केन्द्रीय अध्यक्ष, धर्मानुशासक बुद्धजयन्ती समारोह समिति ।

**पुरस्कार आदि:-** धनवज्र राष्ट्रिय प्रतिभा पुरस्कार/गो.द.बा. (चौठो)/भाषा थुवा: (मानार्थ उपाधि, ने.भा.प.बाट) १९२५ ने.सं.मा धम्पाल (लस एन्जलस अमेरिकास्थित श्रीलंकन धर्मविजय विहारबाट)

**भ्रमण:-** धर्मगुरुको हैसियतमा- भारतको विभिन्न प्रान्त, भूटान, कोरिया, अमेरिका आदिमा गई बुद्धधर्म-प्रचार,

दीक्षा प्रदान आदि ।

**अन्यः-** धर्मकथावाचनको सिलसिलामा विभिन्न स्थानहरूमा दक्षिणा प्राप्त रकमबाट बौद्ध प्रतिमाहरू स्थापना । दाढको महेन्द्र संस्कृत विद्यालयको प्राङ्गणमा शाक्यमुनि स्थापना । अमेरिकामा समेत बुद्धमूर्ति प्रतिस्थापन कार्य गर्दै आजसम्म पनि बौद्ध क्षेत्रमा सक्रिय भूमिका निर्वाह ।

- धर्मादय सभाको विभिन्न जिल्लामा हुने सम्मेलनहरूमा धर्मगुरुको हैसियतमा आफ्नो वज्राचार्य टोलीको तर्फबाट नेतृत्वसहित भाग लिए आएको ।

- लुम्बिनी विकास कोषबाट र नेपाल सरकारबाट हुने राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलनहरूमा धर्मगुरुको हैसियतले उपस्थित भई नेतृत्व प्रदान गर्दै आएको ।

**वर्तमान परिप्रेक्षमा:-** वज्रयान बुद्धधर्मको स्रोत व्यक्ति/कुशल अध्यापक, बौद्ध शब्दहरूको जीवित संग्रह व्यक्ति/धर्ममानक ।

**वहाँसम्बन्धित पुस्तकहरू:-** वहाँबाट लिखित पुस्तकहरूको सूची पुस्तक-

“श्री बद्रीरत्न वज्राचार्यया सफू म्हसीके”- लेखक- फणीन्द्ररत्न वज्राचार्य ।

“बौद्ध कर्मकाण्ड व बद्री गुरुजु”- सं. अष्टमुनि गुभाजु

“व्यक्ति-कृति” जीवनी”- लेखक- अष्टमुनि गुभाजु

**प्राध्यापनः-** महेन्द्र संस्कृत विद्यालय, बालमीकि विद्यापीठमा पूर्व उपप्राध्यापक

**अन्य विशेषः-** वहाँबाट श्री वज्रयोगिनीको जीर्णोद्घारकार्यमा कुशल नेतृत्व प्रदान गर्दै पूजाविधि, दीक्षाप्रदान, चर्या गीति नृत्यसमेत सिकाई अहोरात्रको पूजा प्रारम्भ गरी सम्पादन गर्नुभएको छ ।

चारूमति विहार, चैत्यको जीर्णोद्घार, यसलाई आवश्यक सम्पूर्ण व्यवस्थापनमा निर्देशन आदि ।

श्री स्वयम्भू महाचैत्यमा सुनको जलप लगाई जीर्णोद्घार गर्ने कार्यमा विशेष संलग्न भई क्षमापूजादेखि लिएर समापनमा भएको अहोरात्र होममा विशेष नेतृत्व गरी वि.सं. २०६७ आषाढ भित्रसम्ममा पूर्ण गर्नुभयो र “स्वयम्भू त्रयोदश भुवन” पुस्तक प्रकाशित गरी प्रा. डा. वज्रराज शाक्यज्ञूको हातबाट विमोचनसमेत गराउनुभयो ।

यस्तै कार्यमा निरन्तर अगाडि बढ्दै रहनुभएका वहाँ पं. गुरु बद्रीरत्न वज्राचार्य मेरो गुरु हुनुहुन्थ्यो, साथै धेरैका गुरु हुनुहुन्थ्यो । वहाँको भीमरथारोहण यही नेसं. ११३१ खिलाथ्व पंचमी (२०६७ मंसिर २४)का दिन सम्पन्न भएको अवसरमा वहाँलाई शुभ-कामना व्यक्त गर्दै यो संक्षिप्त जीवनी यहीं दुँग्याउँदछु । ♦

- लगनदलाछि, काठमाडौं ।

सकल प्राणीपि दण्ड खनाः ग्याः,

सकले सी खनाः ग्याः ।

अथेजुया सकल प्राणीपिन्त थः समान भालपाः

घात याये मते, याके नं मते ।

- धम्मपद, १२९



सुनौलो कीर्तिपुर बचत तथा ऋषि सहकारी संस्था लि.

नगाउँ दोबाटो, नयाँ बजार, कीर्तिपुर



सम्दर्भ पं. बद्रीरत्न गुरुजुया भि-ज्याःजंको

## पं. बद्रीरत्न वज्राचार्यया सफू धलः



पं. बद्रीरत्न वज्राचार्य यै, यल, ख्वपया बाहा-बहिलिङ्, त्वा:त्वालय, गांगामय, छ्यै छ्यै वनाः भगवान् बुद्धया जातक, अवदान, पुराण, नवग्रन्थ आदिया धर्मोदपदेश यानाबिज्ञाःःुलिं बौद्ध जगतं वसपोलयात बालाक म्हसित | वसपोलं पूजाविधि, चर्यागीत, चर्यानृत्य, रजमण्डल च्ययेगु, बाखं कनेगु, जातः स्वयेगु, च्ययेगु आदि स्यनाबिज्ञाःःुलिं वसपोल आपाःसिया गुरु जुयाबिज्ञाःःुगु दु | वसपोलं पश्चिमी देशं महायान वज्रायान बुद्धधर्म अध्ययन अनुसन्धान याःवझपिन्त पी.एच.डी. यायेत तक नं गुहालि यानाबिज्ञाःःुगु दु | वसपोलं यानाबिज्ञाःःुगु मेगु ज्या दीक्षा, पूर्वसेवा, चक्रात्मक पूजा आदि खः | वसपोलं पूजाविधि, धारणी, गाथा, सूत्र, तन्त्र, ग्रन्थ चर्यागीति तथा कविता लेख च्ययाः, संकलन सम्पादन यानाः सफू पिक्याबिज्ञाःःुगु दु | थुपि हे सफूया धलः विषयगत रूपं थन न्ह्यब्यये-

### पूजाविधि व पद्धति

- १) नेपालया जनजीवन पद्धति (सहलेखन)- बौद्ध जनजीवनय यायेमा:गु खै | २) ॐनमः श्री वज्रसत्वाय-वज्रयोगिनी व अष्टमातृकाया स्त्रोत्र | ३) तुख्योया महाकाल (चतुर्दशी माहात्म्य)- महाकालया व्रत व बाखै | ४) मचाबू ब्यंके सफू | ५) बाधा ब्यकेविधि | ६) दशपिण्ड विधान | ७) बुद्ध, धर्म, संघ मण्डल पूजा | ८) अन्न प्राशन, चूडाकरण, व्रतबन्ध- मचाजंक, बुस्सेखा, कथ्यतापूजा | ९) पञ्चदान विवरण- नःरा पञ्चदान न्यायेकेत माःगु विधि विधान व बाखै | १०) श्री आर्यतारादेव्य, व्रतविधि कथा- आर्यताराया धलं व बाखै | ११) श्री अमोघपाश लोकेश्वरया व्रतविधि कथा | १२) पाणिग्रहण व भीमरथारोहण



विधि- ज्याःजंको व जज्ञशालाय् व्वर्केगु | १४) श्री अक्षोभ्य समाधि- दिवंगत जूपिनि दुर्गतिमोचन | १५) नामसंगीति-दशबलस्तोत्र | १६) जन्मदिनया ग्रहपूजा | १७) दुर्गति परिशोधन (मण्डल विवरण) १८) सत्वपूजा ५७ हस्तमुद्रा सहित- सप्तविधानुत्तरपूजा | १९) यलया गुरुमण्डलार्चनम् | २०) दशकर्म प्रतिष्ठा विधि | २१) दशकर्म प्रतिष्ठा, छाहायेके विधि व बलिमाला | २२) नेपालको बौद्ध कर्मकाण्ड (प्राथमिक तह) नित्यकर्म, वार्षिक कृत्य, संस्कार विधि | २३) श्रीवसुन्धरादेवीया व्रतविधि | २४) नेपालको बौद्ध कर्मकाण्ड (माध्यमिक तह)- नित्यकर्म, चैत्यस्थापना, प्रतिष्ठाविधि | २५) न्याधाः बौद्ध पूजाविधि- अष्टमीत्रत, ग्रहशान्ति महायज्ञ, लौकिक पिण्डविधान | २६) भैरव पूजाविधि- भैरःद्यः पुज्यायेगु व कालभैरवया बाखै | २७) प्रेत शान्ति बल्यार्चन पूजाविधि | २८) महायज्ञविधान | २९) बुद्धपूजा | ३०) श्री महाकाल पूजाविधि- षोदशमहाकाल साधन | ३१) स्वयम्भर पूजाविधि व जज्ञशालाय् होंके, संक्षिप्त होंके विधि | ३२) ग्रहमण्डल व लोकोत्तर पूजा- ग्रहमण्डल पूजा व गणचत्र क्रियाविधि | ३३) वज्राचार्यपिनि कर्मान्तर चर्या धलः- वज्राचार्यपिनि यायेमा:गु पूजा, क्रिया, कर्म | ३४) पिण्डविधान भावार्थ ३५) यज्ञविधान (भावार्थ) | ३६) श्री अमोघपाश लोकेश्वर अमोघपाश लोकेश्वर त्रिसमाधि | ३७) श्री अलपचन व्रतविधि कथा व श्री महाप्रत्यंगिरा हृदय सूत्र | ३८) धर्मधातु वागीश्वर व्रतविधि व धर्मधातु वागीश्वर मण्डल | ३९) वसुन्धरा समाधि | ४०) धर्मधातु (ल्यंगु) वागीश्वर व्रतविधि | ४१) मदार्यावलोकितेश्वर अमोघपाश लोकेश्वर त्रिसमाधि | ४२) बौद्ध पूजाविधि (मामकी पूजा) |



पं. बद्रीरत्न वज्राचार्य

## संस्कृत पाठ

१) तत्पञ्जान संसिद्धि- निरामयोगद्वारा बोधिचित्त उत्पत्ति यायेगु । २) पञ्चदानया गाथा । ३) महामुद्रासिद्धि- निरामयोगया पाठ । ४) हूँकारवज्रकृत वज्रयोगिनी विशुद्धि स्तोत्रम् । ५) श्री वज्रवाराही स्तुति । बद्रीरत्नेन प्रणीतया नेपालभाषा सहितः । ६) श्री मामकीदेवी वारूणी निर्देश पटलः (अष्टादश भुजा विशुद्धि) ७) मामकी (वारूणी) देवी (चचामुना) । ८) श्री डाकार्णव महासंवरया न्ह्यस्वपु चर्यागीति सफू । ८.क) श्री डाकार्णव महासंवरया न्ह्यस्वपु चर्यागीति व किपा सफू । ९) मामकीदेवीया विशुद्धि व न्यापु चचा । १०) बद्रीरत्नकृत चर्यागीति विशुद्धि संग्रह । ११) षोदश पिण्डविधान, षोदशपिण्ड विशुद्धि व सुखावती व्यूह । १२) श्री वज्रसत्पूजा चचा, श्लोक सफू । १३) बद्रीरत्नकृत भाष्योपेत नागार्जुनपाद विरचितः धर्मसंग्रह । १४) नागार्जुनपाद विरचितः धर्मसंग्रहः ।

## नेपालभाषा बाखं

१) मञ्जुश्री गुरु (धर्म श्रीमित्रया संक्षिप्त इतिहास) २) नमो वागीश्वराय (गर्तेश्वर महात्म्य)- पण्डित बुद्धपालया काय मञ्जुगर्त्तया बाखं । ३) श्रृङभेरी (नेक पुइकेगु बाखं) । ४) इति व मैत्रीकन्यक (अवदान बाखं) ५) श्री भद्रकालिका (लुँमधि अजिमा) या वंशावली । ६) नागार्जुन पर्वत- नागार्जुन सिद्धा- बाखं । ७) स्वयम्भू महापुराण- स्वयम्भू उत्पत्ति व १२ तीर्थया बाखं । ८) धनाहृद तीर्थ- तश्यंया महात्म्य । ९) वागदुवालया तारातीर्थ-

बाखं । १०) संक्षिप्त वाशिष्ठावदान- अष्टमी व्रतया बाखं । ११) जामनः गुभाजु (किपा हना बाखं) । १२) हारीति मां- चिन्तामणी धारणी व बाखं । १३) श्री तारादेवीया प्यपु बाखं व सर्वज्ञमित्रावदान व मेमेगु बाखं । १४) शंखोदक पर्वत व मेमेगु बाखं । १५) धर्मधातु वागीश्वरमण्डल व स्तोत्र- धर्मश्रीमित्रया बाखं स्तोत्र । १६) श्री दुर्गातिपरिशोधनमण्डल-पाठ-पूजा-कथा ।

## विवरण लेख व कविता

१) श्री षट्ट्रिं शात्मक पूजाया महाव । २) प्रसिद्ध वज्राचार्यपिनिगु संक्षिप्त विवरण । २.क) न्हापायापि प्रसिद्ध वज्राचार्यपि (देवनागरी) । ३) नेपालया बौद्ध धर्मय् दशकर्म संस्कार धर्म (कारण व महत्व) । ४) स्वयम्भूया त्रयोदश भुवन । ५) भी नेपाःदेया च्वर्खँ-स्वर्खँ मुना (भाग-१) । - पं. बद्रीरत्न वज्राचार्ययागु व मेपिनिगु लेख संग्रह । ६) प्राणीसेवा (कविता) ।

## अंग्रेजी भाषाय्

1. Buddhism of Nepal – Tran. Gambhir Man Bajracharya

2. Caturdasi Vrata- Tran. Todd T. Lewis

3. Tara Vrata- Trans. Todd T. Lewis

## नेपाली भाषाय्

१. स्वयम्भू महापुराण- अनुवादक फणीन्द्ररत्न वज्राचार्य

♦

क्रमिक वचत गर्ने बानी बसालौ  
बोट नमासी मिठो फल खाओ

रजिस्टर्ड नं. ९००/०६२-६३



## इन्द्रेणी वचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.

गुरुजुधारा, काठमाण्डौ

फोन नं. ४३१५३४४, फ्याक्स: ४३१०४५८

इमेल: indrenico\_operative@yahoo.com

### इन्द्रेणी सहकारीको रेमिट सेवा



संसारको जुनसुकै ठाउँबाट पठाएको रकम

सप्ततारा इन्टरनेशनल प्रा.लि.

मार्फत

इन्द्रेणी सहकारी गुरुजुधारामा तुरन्तै पाइन्छ ।

सम्पर्क फोन नं. ४३१५३४४, फ्याक्स: ४३१०४५८

दशपारमिता-९

## दान पारमिता

वंगु ल्याः पाखें कथहं ...

### वेस्सन्तर जातक

थुगु खँ न्यनाः ब्राह्मणं धाल, वेस्सन्तर, जि ला  
थें लिहाँ वनेमाः। हानं जितः थथें दान मबीवं  
छलपोलया पुण्य कार्यय नं बाधा जुइ, जिगु लाभय नं  
हानि जुइ फु। छायधाःसा मिसात धयापि याचकपिनि  
मन लुधंक बीपि मखु।'

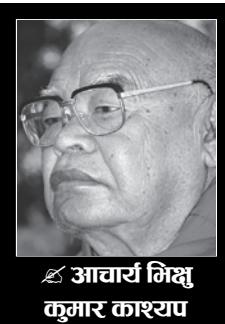
वेस्सन्तर मद्दीदेवी अथे मखु, वयागु दानशीलता  
साब बल्ला: धकाः यक्व धालं न ब्राह्मणया वित्त  
मच्चं। बारबार याकनं ब्यु धायेवं बोधिसत्त्वं ब्राह्मणयात  
मेगु खँ धाल, 'अथे जूसा जिं थुपि मस्त छन्त बीधुन।  
तर मस्त ज्वनाः छ संजय जुजुया थाय हुँ। छत थुपि  
मस्त कयाः यक्व धन सम्पत्ति बी।'

बोधिसत्त्वं हानं थः मस्तयत् सम्बोधन यानाः  
धाल, 'वा बाबु, थन वा। जिगु पारमी पूर्ण यानाब्यु।  
जिगु बचं छको न्यनाब्यु। जिगु नुगः सिचुका ब्यु।  
संसार सागरं पार वनेत, प्राणीपित संसार सागरं पार  
यकेत छिपि जिगु निति रथ थैं द्वंगा थैं छको जुयाब्यु।  
जि बोधिर्धर्म पूर्ण यानाः सकल देव मुनष्पित संसार  
दुःखं मुक्त याये।'

'हानं हे बाबु, छ थव ब्राह्मणया पाखें मुक्त  
जुइत दोछि दां थवयात बीकि। छं केहें उच्चगु उत्तमगु  
स्थानय लाकेत, सर्वशत धयागु बीकाः तिनि मुक्त  
याना का।'

हानं ब्राह्मणयात स्वयाः बोधिसत्त्वं धयाबिज्यात,  
ब्राह्मण, जि थुपि मस्त मययाः दान बियागु मखु।  
थुपि मस्त जितः थःगु मिखा व नुगःस्ये स्वयां नं अपः  
यः। तर थ्यसिबैं जितः जगतया हित यः। हित जुइगु  
ज्ञान सर्वज्ञता अप्वः यः। थव जिगु त्यागया प्रभावं  
याकनं हे जि सर्वज्ञता लानाः जगत प्राणीयात उद्धार  
याये फयेमा।'

बोधिसत्त्व वेस्सन्तरं थथे  
प्रार्थना यानाः थः काय्  
म्हयायपित त्याग यात।  
अबलय भूकम्प जुल। क्षणिक  
वर्षा नं जुल।



आचार्य भिक्षु  
कुमार काश्यप

तर दान काये धुकाः ब्राह्मणं धाल वेस्सन्तरया  
गुंगु खँ स्वीकार याये फइमखु। अभ थथे धयाः  
वेस्सन्तरया हे न्ह्यःने जालिंकुमार व कृष्णजिनी निम्हसित  
चिनाः ख्यानाः बोवियाः सातुसाला यंकल। थव खना  
बोधिसत्त्वया मती नं छको ब्राह्मणयात थथें निकू  
थलाः थ मस्त लित ब्वना हयेला धयाथैं जुल। तर  
तुरुन्त अहो! जिं त्याग याये धुकाथैं यायेगु ला  
उचित मजू धकाः भालपाः बिज्यात।

उखे मद्दीदेवी जंगलय फलफूल कावःम्हसिया  
मन स्वतुमरु स्वल। वसपोलया ल्हातं फल खायेगु  
अंकुश कुरुं जक वन। जंतुतयसं नं थःत न्ह्यन्ह्य  
पनाच्चं थैं ताल। मन आकुल ब्याकुल जुइकाः मद्दीदेवी  
जंगलं लिहाँ वल। तर साविया मस्तयसं सा पियाच्वनी  
थैं लँय दथुइ तक वयाः पिया च्च वइथाय थौ मस्त  
पिया च्च मवः। तापाकनिसैं दुरुरुरु ब्वां वयाः म्हय  
न्ह्यासी प्यासी याःवइपिं नं वःगु मखु। आश्रमय  
थ्यकाः स्वत। आश्रम नं शून्य। इमि न्ह्यवःसात नं  
उखे थुखे अथे लानाच्वन। मद्दीदेवीया दुरुं जागु  
नुगःपा तज्याइ थैं च्वन। मयेकं नं मती लुइके मयःगु  
कथं मस्त गनं छुं जुलला धकाः शंका वनेवं भन  
सहयाये मफुत। थुखे वेस्सन्तर छुं मधासे सुकं च्वच्वन।

अले उखे थुखे मस्त मातुमाल। हानं वेस्सन्तरया  
थाय वयाः धाल, 'छाय थौ छलपोलं नमवासे च्वनाबिज्याना  
? बनया भंगःपंछि महाः थैं छलपोल नं थौ गथे महासे  
च्वना ? मस्तयत धुं नल ला ? भालुं नल ला ? अथवा  
गनंगिनं कुरुं जकं वन ला ? म्हितः वंपि लिहाँ जकं  
मवःनि ला ? अथवा गनं ज्याय हे छवयातया ला ?  
गो गन वन जि मस्त ? गो गन वन, गन वन धया ?'

तर बोधिसत्त्वं लिसः बीगु हे छु । अले मद्दीदेवी भक्तं अनेक प्रश्न यायां ख्यावं च्वन । अभ बोधिसत्त्वया मती वन, यथार्थं खँ कनेवं शोकया शोक तुं जुया वनी, मद्दीदेवीया मन उई जुइ । उकिं छुं मेगु खँय् छकोनि वया मन ब्वाके माल' थथे मती तया: मद्दीदेवीया मनय् प्रहार बीत, छगु मेगु विषयय् छ्येत थ्वयात छाकक छगू खँ धया: शोकं छको मनं चीका छ्येधका भालपा: बोधिसत्त्वं धयाविज्यात, हे मद्दी, छ बालाः, हानं छ युवती । जंगलय् अनेक शिकारीत दु । मंत्र तंत्र सःपि नं दु । छ सुथनिसे पिहां वनी, बहनी तिनि लिहां वइ । भिपि मिसातय् थ्व बानि जुइमखु । छं जि मचातय् छु जुल थे, वेस्सन्तर गथे हालाच्वन जुइ धकाः मती हे मवःथे च्व । थ्व सुयागु दोष मखु, जिगु हे दोष खः । जित थःगु राज्य पितिना हल, जि निर्धनी जुल, उकिं जितः थथे जुल ।

वेस्सन्तर थथे छु धाल, मद्दीदेवीया मनय् मेगु वाफय् वल । तर विषय मेगु जुल । वं व्हाँयव्हाँय् ख्याया: बनय् ज्यूगु व्याकक खँ बिन्ति यात । हानं वया मनय् वेस्सन्तरं शंका यात धकाः दुःख ताल । गुलि छु धालं नं मेगु छुं मधाः । न मचातय् विषयय् छुं धाल

न ख्वाः सिलाः नये त्वने हे यात । अले मद्दीदेवी थ्व निता दुःखं मूर्छा जुल ।

थुगु इलय् वेस्सन्तरं आः धात्येगु खँ कनेगु ई जुल भालपा: बिज्यात । अले मद्दीदेवीया नुगलय् ल्हाः तया: स्वत । हानं कमण्डलय् लः हया: लः त्वंकल । न्हय्लानिसे थम्हं मथियाम्ह मद्दीदेवीयात वेस्सन्तरं थःगु मुलय् छ्यों दिकाः लखं हाहा यानाः ख्वालं पितु पियाबिल । छाती उसि उसि यानाविज्यात । पलख लिपा मद्दीदेवीया होश दत । मिखाय् ख्वबि जाय्क तया: थःत मुले तयाच्वंम्ह वेस्सन्तर खन । अले वेस्सन्तरं वयात व्याकक खँ धाल, प्रिय मद्दी, छंगु विचारय् छता हे जक दुःख मजुइकेत, हानं छं मस्तनाप बायेमाःगु दुःख खँ कनेत जिं छंत अथे धया । मद्दी, छं जिगु दान बीगु स्वभावयात स्यू । छ बनय् वना च्वंबलय् थन भीथाय् छम्ह गरीबम्ह ब्राह्मण वल । वयात मस्त मालाच्वन धाल । उकिं जिं भी मस्त वयात बियाच्या । छं मनय् धैर्य ति । महापुरुषपिसं निर्वाणया निति थःगु नुगः तछ्यानाः नं दान बी । छं जिगु थ्व दानयात अनुमोदन या ।

कथहं ...

दर्ता नं. २०४६/०६५-०६६

एक होइन सबै राबल बगौं ।

**सबै पापहरूबाट मुक्तहुनु, कुशल धर्म सेवन गर्नु, चित्तलाई विकाररहित तुल्याउनु यही नै बुद्धहरूको शिक्षा हो । - धम्मपद**

मुद्दती वयतमा  
१३ प्रतिशत व्याज

दैनिक वयतमा  
६.५ प्रतिशत व्याज



**बलम्बु व्याउ सहकारी संस्था लि.**

**बलम्बु, काठमाडौं**

बलम्बु-६, काठमाडौं, फोन नं. ४३१४८४४,  
इमेल: bmc\_coperative@yahoo.com

## बौद्ध गतिविधि

### आनन्द कुटीमा मासिक बुद्धपूजा-धर्मदेशना

५ मंसिर २०६७, स्वयम्भू । योमरि पुन्हि-पौष पूर्णिमाका दिन आनन्द कुटी विहारमा मासिक बुद्धपूजा, धर्मदेशना, दानप्रदान तथा भोजन कार्य सम्पन्न भयो । आनन्द कुटी विहारका सचिव तथा अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका सचिव भिक्षु धर्ममूर्ति महास्थविरसमक्ष पञ्चशील प्रार्थनापछि उहाँ महास्थविरबाट बुद्धपूजा गराउनुभयो । त्यसपछि थानकोटस्थित जितवन विहारका प्रमुख भिक्षु अशोकले भगवान् बुद्धको उपदेशले जीवनमा सुखशान्ति प्राप्त हुने कथात्मक उपदेश देशना गर्नुभयो ।

### वक्तृत्वकला सम्पन्न

वक्तृत्व कला संरक्षण समितिको आयोजनामा ललितपुरस्थित थसी शान्ति पोखरी परिसरमा पञ्चशील तथा त्रिरत्न व्याख्या विषयक साताँ वक्तृत्व कला प्रतियोगितासम्पन्न भयो । प्रतियोगितामा प्रथम, द्वितीय, तृतीय हुनेहरलाई प्रमुख अतिथि धम्मवती गुरुमां तथा वक्तृत्व कलाका संरक्षक एवं समाज सेवी मोतिलाल शिल्पकारले पुरस्कार प्रदान गर्नुभयो । प्रकाश र मदनको नेतृत्वमा सम्पन्न उक्त प्रतियोगिता विष्णुरत्न शाक्यले संचालन गर्नुभएको थियो ।

### पूर्वाञ्चल क्षेत्रीय बौद्ध सम्मेलन हुने

यही आउँदो २०६७ माघ २९ गते विराटनगरको तोडीभवन, मेनरोडमा पूर्वाञ्चल क्षेत्रीय बौद्ध सम्मेलनको आयोजना हुने भएको छ । यसभन्दा अधि पश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय बौद्ध सम्मेलन पोखरामा सम्पन्न भइसकेको छ ।

### गुलपारतनदारा बुद्ध-मूर्ति प्रदान

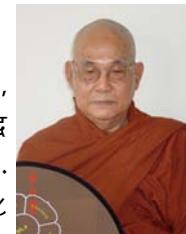
२७ पौष, काठमाडौं । स्वदेश तथा विदेशमा गुलुपा: पात्र दान गर्दैआउनु भएका गुलुपाःरत्न उपासक जीवरत्न स्थापितले आफ्नो ७३ वर्षको जन्मोत्सवको उपलक्ष्यमा एक धार्मिक समारोहबीच गर्लडमण्डल सुधार समिति, भक्तपुर तथा देवदह संरक्षण प्रतिष्ठान, रूपन्देहीलाई दुईवटा बुद्ध-प्रतिमा प्रदान गर्नुभएको छ । यसरी नै बौद्ध वृद्धाश्रम, बनेपालाई रु. ५,०००- चन्दा प्रदान गर्नुभएको छ ।

### सतिपट्ठान शिविर हुने

अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध भावना केन्द्र, बुद्धनगर, शंखमूलमा बर्माका प्रसिद्ध ओवादाचरिय सयादो उर.

पण्डिताभिवंशको निर्देशनमा फागुण ८ गतेदेखि १९ गतेसम्म १०दिने सतिपट्ठान

विपस्सना ध्यानका विशेष शिविर सञ्चालन हुने भएको छ । उक्त शिविरमा सहभागी हुन सद्बम्प्रेमी ईच्छुक उपासक उपासिकाहरूले ध्यान केन्द्रमा सम्पर्क गर्न सकिने व्यवस्था गरिएको छ ।



### गुरुमां धम्मवती अस्तरस्थ

२७ पुष, काठमाडौं नेपाल अनागारिका संघका प्रमुख एवं धर्मकीर्ति विहारका प्रमुख ७७ वर्षीय अनागारिका धम्मवती अस्तरस्थ हुनु भई काठमाडौं मोडेल अस्पिटलमा उपचार गराई माघ ३ गते डिस्चार्ज हुनुभएको छ । उहाँको शरीरमा हेमोग्लोबिनको मात्रा कम भई अकस्मात अस्पताल भर्ना गरिएको थियो । दो. गुणवतीको जन्मोत्सव थाइलैण्डमा मनाउन जाने तयारीमा रहनुभएका गुरुमां धम्मवतीको भिजंको-भीमरथारोहणको विकल्पमा विभिन्न धार्मिक कृयाकलाप भव्यताकासाथ मनाउने योजना भइरहेको छ ।



### आनन्दकुटीमा श्रीलंकाली मञ्जी

५ मंसिर २०६७, स्वयम्भू । श्रीलंकाका परराष्ट्र नियोज्य मन्त्री, नेपालका लागि महाममहिम राजदूत थोसपाल हेवागेसँगै स्वयम्भूस्थित ऐतिहासिक आनन्दकुटी विहार पुगी बुद्धपूजा र शीलप्रार्थना कार्यक्रममा सहभागी हुनुभयो । आनन्दकुटी विहारका सचिव भिक्षु धर्ममूर्ति महास्थविरसमक्ष विहारको लागि रु. १८,०००- दान गर्नुभयो । स्मरण रहोस श्रीलंकाबाट नेपाल भ्रमणमा आउने सरकारी स्तरीय प्रतिनिधिहरू आनन्दकुटी विहार दर्शनको लागि आउने गर्दछन् ।

## कुमार भन्ते अस्वस्थ !



७ पुष, काठमाडौं । आनन्दकुटी विहारका प्रमुख ८४ वर्षीय आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविर अस्वस्थ हुनुभएपछि उहाँलाई काठमाडौं मोडेल हस्पिटलमा १८ दिन उपचारार्थ भर्ना गरिएको थिए । ४ दिन आइ.सि.यू तथा १४ दिन क्याबिनमा उपचारपछि बुद्ध विहारमा आरामसाथ बस्नुभएको छ । दम, कफ, कब्जियत र पिशाबसम्बन्धी रोगी उहाँलाई वरिष्ठ चिकित्सक आर.डि.जोशी समूहले उपचार गर्नुभएको हो । कब्जियत र पिशाबसम्बन्धी रोगको उपचार भझरहेको छ । उहाँको उपचारका लागि विशेष सहयोग गर्नुहुने अखिल नेपाल भिक्षु महासंघ, आनन्दकुटी विहार संस्था परिवार, बुटवलको पद्मचैत्य विहार, बौद्ध युवा ज्ञानमाला संघ, बौद्ध महिला संघ, भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविर, धर्मकीर्ति स्वास्थ्य कोष, बुद्धविहारलाई विशेष साधुवाद व्यक्त गर्नुभएको छ । साथै उहाँले आफूलाई शीघ्र स्वास्थ्य लाभको कामना गरी आउनु हुने भिक्षु संघ, अनागारिका संघ, श्रद्धालु दाता उपासक उपासिकाहरूलाई हार्दिक साधुवादसहित भैत्रीपूर्ण आशीर्वाद प्रदान गर्नुभएको छ । अस्वस्थ भिक्षु कुमार काश्यप भन्तेलाई काठमाडौं मोडेल हस्पिटलमा औषधोपचारार्थ निम्न उल्लेख्य श्रद्धालु संघसंस्था, भिक्षु, अनागारिका, उपासक तथा उपासिकाहरूबाट आर्थिक सहयोग प्राप्त भएको विवरण जानकारीको लागि प्रस्तुत गरिएको छः - **सहयोग गर्नेहरू** : आनन्दकुटी विहार संस्था, स्वयम्भू - २५,०००/-, पद्मचैत्य विहार/बौद्ध युवा ज्ञानमाला संघ/बौद्ध महिला संघ, बुटलल-१०,०००/-, भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविर, विश्वशान्ति विहार- १०,०००/-, धर्मकीर्ति स्वास्थ्य कोष, धर्मकीर्ति विहार-८,०००/-, उपासिका चम्पा तता पुच- ५,२००/-, अखिल नेपाल भिक्षु महासंघ (स्वास्थ्य कोष)- ५,०००/-, राजेन्द्र शाक्य, बुटवल- ५,०००/-, जुञ्जुभाइ/मंगललक्ष्मी तुलाधर, कालोपुल- ४,९००/-, अनागारिका रूपशीला, बलम्बु-रु. ३०००, भाइराजा/बसुन्धरा तुलाधर, नक्शाल- रु. ३०००, रीना तुलाधर, नक्शाल-रु. ३०००, चन्द्रदेवी शाक्य, ललितपुर-रु. ३०००, अ. संघवती, धर्मकीर्ति विहार- रु. २,०००/-, दुण्डबहादर वज्राचार्य, गाःबहाल- २,५००/-, भिक्षु श्रद्धानन्द, पोखरा- २,२५०/-, नानीमैया मानन्धर, क्षेत्रपाटी रु. २,०००/-, काजीबहादुर शाक्य, मानभवनरु. २,०००/-, जीवनराज शाक्य रु. २,०००/-, सकुन्तला प्रधान, परोपकारबाट रु. २,०००/-, पुष्पा शाक्य, ताहाचल- १,५००/-, डा. भद्रमान तुलाधर, केयू- १,५००/-, रत्नदेवी धाखा परिवार, नागबहाल- १४००/-, राजु वज्राचार्य - १,२००/-, अ. चिनी, सन्ति सुखावास- १,१९०।, चिनी तता, धर्मकीर्ति - १,१००/-, नेपाली राजु - १,१००/-, रु. १०००

**दिनेहरू** : भिक्षु बोधिसेन महास्थविर-बोधिचर्या विहार, भिक्षु मैत्री महास्थविर-लुम्बिनी, भिक्षु राहुल-ध्यानकुटी विहार, भिक्षु सद्वातिस्स-बुद्धभूमि महाविहार, भिक्षु कोलित-बुद्धभूमि महाविहार, भिक्षु तपस्त्रीधम्म-चारूमती विहार, भिक्षु निग्रोध-विश्वशान्ति विहार, संघरक्षित भिक्षु (आइ.एन.)-थानकोट, अ. चमेली-धर्मकीर्ति, अ. विमलजाणी-ध्यानकेन्द्र, अ. धम्मविजया-निर्वाणमूर्ति, चरी श्रेष्ठ (सरस्वती)-घट्टेकुलो, भाजुवीर शाक्य, ये, यशोदा शाक्य, पुल्चोक, डा. सुमन कमल तुलाधर, घनश्याम राजकर्णिकार, कृष्ण पाउरोटी, विमलबहादुर शाक्य-बुटवल, श्रीदेवी गुभाजु-बुटवल, विजय तथा रोशना तुलाधर-भवाल, लक्ष्मीहीरा तुलाधर, प्रेममान शाक्य-तानसेन, डा. अन्जली तुलाधर-मोडेल हस्पिटल, सुचित्रमान शाक्य-धर्मदय सभा, पुष्करमान शाक्य-मानभवन, श्यामसुन्दर गुभाजु, हेमवज शाक्य-ढल्को, दिपक मानन्धर-डल्लु, दया उपासिका, नीलवीरसि तुलाधर-क्षेत्रपाटी, कमला खड्गी-बालाजु, कल्याण तुलाधर-कालोपुल, जगतराज शाक्य-ललितपुर, लोक बहादुर तथा भक्तिकुमारी श्रेष्ठ-बनेपा, अनागारिका धम्मवती-धर्मकीर्ति १५०।, अ. केशावती-धर्मकीर्ति १००/-, तहाचलको बनिया उपासक (रीनाको बुबा) ७००/-, अ. खेमावती-धर्मकीर्ति ६००/-, अ. खेमा, विश्वशान्ति ६००/-, सानु प्रजापति, ठंहिटी ६००/-, बाबुराजा-निर्मला कसा: ६००/-, नग्रदा मानन्धर, डल्लु ६००/-, रु. ५००

**दिनेहरू** : भिक्षु धम्मसोभन महास्थविर, भिक्षु शीलभद्र महास्थविर, भिक्षु सुजनपिय सयादो, भिक्षु उदयभद्र, अ. अनुपमा, अ. अग्नजाणी, अ. निर्मलजाणीबिना, अ. करुणावती, अ. शुभवती, अ. अमता, अ. मुदिता, वीणा कंसाकार, सत्यदेवी शाक्य, सिद्धिबहादुर महर्जन विद्यामान शाक्य, मानभवन, डा. नरेशमान वज्राचार्य, विद्यालक्ष्मी गुभाजु, संघ बहादुर गुभाजु, सन्तोष तुलाधर, रत्नदेवी श्रेष्ठ, त्रिरत्न तुलाधर, डा. भगवानदास मानन्धर, चन्द्रमाया मानन्धर, जमलदेवी मानन्धर, जितनारायण महर्जन, संघबहादुर गुभाजु, संघरत्न मानन्धर, सविता धाखा, नानु शाक्य, सुजना शाक्य, विश्व शाक्य । खुद्रा प्राप्त जम्मा रु. ४६७७/- गरी स्वास्थ्य उपचारार्थ जम्मा प्राप्त रु. १,६५,४६४/- मध्ये १,३४,५८०/- खर्च भइसकेको छ । कसैको नाम नछुटोस् भन्ने सकभर प्रयास गरिएको छ ।

प्रस्तुति : कोण्डन्य, बुद्ध विहार

## ॥ साधुवाद, सुमाशिष, मिन्तुना ॥



ने पा:या बुद्धशासनिक ऐतिहासिक भिक्षु  
त्रिपिटकाचार्य भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविर उसाँय्  
मदया अस्पतालय् १८ न्हु भर्नाजुसे वासः याका  
च्वनाबिज्याःगु ई लिसें वसपोल बुद्ध विहारे च्वनाबिज्याःगु  
अवस्थाय् विचाः या:भा:पिं बिज्याःपिं सकल भिक्षु संघ,  
अनागारिका संघलगायत सकल श्रद्धालु दाता  
उपासकोपासिकापिन्त वसपोल महास्थविर भन्तेनं साधुवाद  
देछाना बिज्याःगु जुल । वासःया लागी चिउताः लिसें  
आर्थिक ग्वहालि यानादीपिं बिज्याःपिं सकलसितं सुखी,  
दीर्घायु लिसें मैत्रीपूर्वक साधुवाद देछाना बिज्याःगु जुल ।

आशानुसार

भिक्षु कोण्डन्य, बुद्धविहार, भूकुटीमण्डप, यै । ४२२६७०२

### धृतपौद्दतीसावाको दोषविमुक्ती दाने ।

#### मुद्दती बधतमा पाइने व्याजदर

मुद्दती आयी	जारीए	त्रितीयिक	आठ लाखिक	तात्त्विक
१ वर्ष	१५%	१५.५%	१५.५%	१५%
२ वर्ष	१५.५%	१६.५%	१६	१६.५%
३ वर्ष	१६.५%	१८.५%	१८	१८.५%
४ वर्ष	१८	१९.५%	१९.५%	१९.५%
५ वर्ष	१९.५%	२१.५%	२१.५%	२१.५%

सुपर रोलिङ् बधत समाप्ति ८५० रुपूरुप ८५ व्याजदर

#### बधतमा पाइने व्याजदर

बधत	व्याजदर
साधारण बधत	८५ (५ महिनामा भूतानी)
बध बध	१२५ (५ वर्षमा भूतानी)
मासिक बध १/१२/५ वर्ष	१५/१५५/१५५

महिला dad ४२ महिनासम्म रकम जम्मा  
गरेमा ४३ औ महिनामा ५० किस्ता भूतानी ।

#### कजाँ लगानी

व्यापारीक/व्याकुलित कजाँ	व्याजदर
कृषि कजाँ	१५%
सामूहिक जमानी कजाँ	१५%
हापर पर्सन कजाँ	१५%
सैलिङ्क/वैसिङ्क रोजगार कजाँ	१५%
आवास कजाँ	१५%
भूती कजाँ यस	१५

आजको बधत नै भोलिको सुन्दर भविष्यको  
आधार हो ।

Reg. No: २३३/४६/०५४

CANON  
Saving & Credit Co-operative Ltd.

Tel: 4288868  
Swoyambhu-15, Sanobharyang  
Kathmandu

canon\_sc@email.com

